

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

2132664

**TRETÍ SEKTOR AKO SUBJEKT PRÁVA ŽIVOTNÉHO
PROSTREDIA V KONKRÉTNOM REGIÓNE**

2010

Zuzana Maťušová, Bc.

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

**TRETÍ SEKTOR AKO SUBJEKT PRÁVA ŽIVOTNÉHO
PROSTREDIA V KONKRÉTNOM REGIÓNE**

Diplomová práca

Študijný program: Manažment rozvoja vidieckej krajiny
a vidieckeho turizmu

Študijný odbor: 3.3.5. Verejná správa a regionálny rozvoj

Školiace pracovisko: Katedra práva

Školiteľ: Lucia Palšová, PhD., JUDr.

Nitra, 2010

Zuzana Maťušová, Bc.

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Zuzana Maťušová vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Tretí sektor ako subjekt práva v ochrane životného prostredia“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 20. apríla 2010

.....

Zuzana Maťušová, Bc.

Pod'akovanie

Ďakujem svojej školiteľke JUDr. Lucii Pašovej PhD. za odbornú pomoc pri zostavovaní diplomovej práce.

V Nitre 20. apríla 2010

.....

Zuzana Mat'ušová, Bc.

Abstrakt

Práca rieši pôsobnosť a kompetencie tretieho sektora v ochrane životného prostredia v regióne Orava. Pričom sa na tretí sektor pozeráme ako na subjekt environmentálneho práva. Pre priblíženie problematiky sa úvodná časť práce venuje charakteristike životného prostredia, starostlivosti o životné prostredie, právo životného prostredia a tretiemu sektoru. Vo výsledkoch práce sa zameriavame na skúmanie a samotné hodnotenie účinnosti a právomocí organizácií tretieho sektora pôsobiacich v regióne Orava v riešení environmentálnych problémoch. Región sme administratívne vymedzili a charakterizovali jednotlivé okresy z hľadiska životného prostredia. Metódou analýzy sme zistili počet registrovaných mimovládnych organizácií na Slovensku a v regióne Orava. Podľa predmetu činnosti sme vymedzili tie, ktoré uvádzajú ako oblasť svojej pôsobnosti ochranu a tvorbu životného prostredia a ich projektové aktivity zasahujú do oravského region. Postupnou analýzou jednotlivých organizácií sme vypracovali prehľad o ich projektových aktivitách zameraných na životné prostredie a podrobnejšie sme charakterizovali dve z nich. Po rozhovoroch s predstaviteľmi jednotlivých organizácií a na základe zhrnutia všetkých dostupných informácií sme urobili prehľad o situácii neziskového sektora a vypracovali sme SWOT analýzu neziskového sektora. Kombinácia a prienik vonkajších hrozieb a príležitostí s vnútornými silnými a slabými stránkami neziskového sektora nám pomohli formulovať konkrétne návrhy. Syntézou výsledkov analýzy sme navrhli možné riešenia na zlepšenie situácie v treťom sektore. Zlepšenie situácie v treťom sektore by tak viedlo k zvýšeným aktivitám zameraných na ochranu a tvorbu životného prostredia a pomohlo by Orave zachovať jej svojráznosť a rozmanitosť pre budúce generácie.

Kľúčové slová: environmentálne právo, životné prostredie, neziskový sektor, mimovládne organizácie, Orava

Abstract

The work deals with the scope and responsibilities of the third sector in environmental protection in the region of Orava. the third sector is viewed as a subject of environmental law. To clarify the issues, introductory part of the diploma work deals with the environment, environmental care, environmental law, and the third sector. The results of the work is focused on exploring and assessing the effectiveness and the third sector organizations powers in the Orava region in solving environmental problems. We identified region and characterized the particulars districts in terms of the environment. The method of analysis, we found the number of registered non-government organizations in Slovakia and in the Orava region. According to the objects of activities we have identified those organizations which referred to sphere of protection and creation of environment activities and their project activities affect the Orava region. Progressive analysis of particular organizations we prepared an overview of their project work for the environment and we described two of them . After discussions with representatives of various organizations and the summary of all available information, we did review of the situation in non-profit sector and have madea SWOT analysis of non-profit sector. The combination and intersection of external threats and opportunities with internal strengths and weaknesses of non-profit sector, helped us to formulated concrete possible solutions to improve the situation in the tertiary sector. Improving the situation in the third sector would lead to increased activities aimed at protection of environment and would help to Orava to preserve its indiviudality and diversity for future generations.

Kľúčové slová: environmental law, environment, non-profit sector, NGOs, Orava

Obsah

ABSTRAKT	3
ABSTRACT	4
Zoznam ilustrácií	7
Zoznam tabuliek	8
Zoznam skratiek	9
Úvod	12
1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky	14
1.1 Vymedzenie pojmu životné prostredie	14
1.2 Právo životného prostredia.....	15
1.3 Vymedzenie pojmu tretí sektor	16
1.3.1 Typológia neziskových organizácií	19
1.3.2 Financovanie neziskových organizácií	22
1.4 Environmentálne neziskové organizácie na Slovensku	25
1.5 Medzinárodné environmentálne neziskové organizácie	26
2 Cieľ	27
3 Metodika práce	28
4 Tretí sektor ako subjekt práva životného prostredia v regióne Orava	30
4.1 Právna úprava tretieho sektora	30
4.2 Kompetencie tretieho sektora v ochrane životného prostredia	35
4.3 Vymedzenie územia regiónu Orava	37
4.4 Analýza okresov regiónu Orava.....	37
4.4.1 Okres Dolný Kubín.....	37
4.4.2 Okres Námestovo	39
4.4.3 Chránená krajinná oblasť Horná Orava	40
4.4.4 Územie NATURA 2000 na Hornej Orave	41
4.4.5 Okres Tvrdošín.....	42
4.5 Pôsobnosť environmentálnych MVO v regióne Orava.....	42

4.5.1	Občianske združenie Orava Fenix	44
4.5.2	Ciele združenia Orava Fenix	45
4.5.3	Orgány združenia Orava Fenix.....	46
4.5.4	Hospodárenie združenia Orava Fenix	47
4.6	Pôsobnosť ostatných MVO environmentálnych organizácií v regióne Orava	48
4.6.1	Občianske združenie Slovenský kosecký spolok	48
4.6.2	Ciele občianskeho združenia Slovenský kosecký spolok	49
4.6.3	Organizačná štruktúra Slovenského koseckého spolku	49
4.6.4	Hospodárenie a majetok.....	50
4.7	Syntéza a komparácia tretieho sektora na Orave.....	50
4.8	SWOT analýza neziskového sektora na Orave	54
5	DISKUSIA	57
6	ZÁVER	60
	ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	63

Zoznam ilustrácií

Obr. 1	Počet MVO organizácií v SR k 31.12.2009	36
Obr. 2	Štruktúra organizácií tretieho sektora podľa právnej formy v regióne Orava k 30.01.2010	51
Obr. 3	Štruktúra environmentálnych organizácií tretieho sektora, podľa právnej formy v Oravskom regióne k 30.01.2010	52
Obr. 4	Komparácia podielu environmentálnych mimovládnych organizácií v regióne Orava s celkovým počtom MVO organizácií k 30.01.2010	52
Obr. 5	Počet environmentálnych MVO organizácií podľa okresov regiónu Orava	53
Obr. 6	Komparácia počtu environmentálnych MVO organizácií v regióne Orava s počtom obyvateľov a s podielom chránenej krajinnej oblasti v regióne podľa jednotlivých okresov	53
Obr. 7	Komparácia počtu environmentálnych organizácií v regióne Orava s celkovým počtom environmentálnych organizácií v Žilinskom samosprávnom kraji	54

Zoznam tabuliek

Tab. 1	Počet neziskových organizácií slúžiacim domácnostiam podľa medzinárodnej klasifikácie neziskových organizácií	21
Tab. 2	Počet registrovaných mimovládnych organizácií v SR podľa právnej formy za roky 2006, 2007, 2008,2009	35
Tab. 3	Počet registrovaných environmentálnych MVO v regióne Orava k 30.01.2010	43

Zoznam skratiek

EHK	Európska hospodárska komisia
OSN	Organizácia spojených národov
MVO	Mimovládne organizácie
OZ	Občianske združenie
NO	Nezisková organizácia
ICNPO	International classification of non-profit organization (Medzinárodná klasifikácia neziskových organizácií)
MNO	Mimovládne neziskové organizácie
VÚC	Vyšší územný celok
SZOPK	Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny
IUCN	Svetový zväz ochrany prírody
EIA	Environmental impact assessment (Posudzovanie vplyvov na životné prostredie)
SHMÚ	Slovenský hydrometeorologický ústav
OFZ	Oravské ferozliatinárske závody
ČOV	Čistička odpadových vôd
SEZ	Slovenské elektrotechnické závody
NGOs	Non-government organizations (Mimovládne organizácie)

Úvod

„Homo faber (človek remeselník) má neochvejnú a absolútnu dôveru v budúcnosť. Zajtra preniesie hory, obráti toky riek, bude žať v púšťach a poletí na Mesiac. Táto dôvera v našu techniku nás nabáda ničť úmyselne všetko, čo sa ešte dá.“ Citát z knihy francúzskeho biológa a ekológa Dorsta (7) vystihuje atmosféru druhej polovice 20 storočia. Spoločnosť si žila svojim životom, vierou vo vlastnú jedinečnosť a nezničiteľnosť.

Keď si odmyslíme politickú situáciu, ktorá rozdeľovala svet železnou oponou, si vlastne človek užíval. Užíval si výdobytky priemyselnej revolúcie, mrhal existujúcimi zdrojmi. Myslenie a správanie človeka ešte donedávna bolo bohužiaľ veľmi antropocentrické, a tak príroda bola využívaná a zaťažovaná veľmi neúmerne pričom prirodzená obnova začala zaostávať. Prostredie, ktoré nás ľudí obklopuje- životné prostredie sa dostalo na vedľajšiu koľaj spoločenského záujmu a jeho ochrana sa stala pre vlády mnohých krajín len akýmsi nutným zlom. Vypočítali sa poplatky za znečisťovanie životného prostredia, ktoré platíme vo zvýšených cenách tovarov a služieb s úmyslom získať zdroje na likvidáciu čoraz viac produkovaného odpadu.

Všetko sa však nedá oceniť a hlavne sa nedá oceniť ľudské zdravie a vôbec jeho život. Medzi čoraz viac diskutované témy začala patriť produkcia nie len úžitkov, ale aj toho čo človeka môže zabiť a vyčerpatelnosť zdrojov. Alarmovanie vedcov o potrebe ochrany životného prostredia, vyčerpatelných zdrojov, území či biotopov posunulo myslenie ľudí a prístup k prírode. Jednotlivci začali hľadať spoločnú reč, začali viesť diskusie o žalostnom stave prírody a spoločnosti. Ľudia sa prestali spoliehať len na činnosť štátu a začali sa vytvárať mimovládne neziskové organizácie.

Tretí sektor je termín, ktorý si od „nežnej revolúcie „ osvojilo mnoho ľudí. Občianske združenia, nadácie, neziskové organizácie svojím obsahom vyjadrujú túžbu ľudí zapojiť sa do riešenia vecí verejných, pomáhajú rozvíjať spoločenstvá, odstraňovať problémy, na ktoré štát svojimi opatreniami nestačí. Znamenajú tiež prácu tisícok dobrovoľníkov, aktivistov a odborníkov, ktorí svojimi činmi humanizujú diane okolo seba, pomáhajú ľuďom na okraji spoločnosti. Environmentálne mimovládne organizácie uvádzajú ako predmet svojej činnosti snahu o obnovu a zachovanie životného prostredia, pomáhajú znovuoždraviť prírodu v krajine.

Mimovládne environmentálne organizácie by mali byť hnacím motorom pri „ceste obratu“ k trvalej udržateľnosti života na Zemi. Dobrovoľnícka práca členov občianskych združení, vykonávaná nezištne, by mala prinášať veľa pozitívneho do ochrany a tvorby

životného prostredia v súčasnosti. Náplň činnosti ich členov by mala byť založená na biocentrickom prístupe, kde hlavným objektom a centrom záujmu je príroda a využívanie prírody človekom v určitej rovnováhe.

Človek dnešnej doby by si mal začať uvedomovať, že životné prostredie nie je len akýmsi dodávateľom prírodných zdrojov, ale plní funkciu zdroja zdravia, duchovného bohatstva a iných atribútov potrebných pre život a realizáciu človeka a existenciu iných živých organizmov. Mal by sa správať tak ako keby tu žil naveky a zároveň tak ako keby tu už zajtra nebol. Jednoducho povedané, že by sa mal správať tak, aby neohrozoval existenciu súčasných, ale ani budúcich generácií ľudí.

1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky

1.1 Vymedzenie pojmu životné prostredie

Slovenská agentúra životného prostredia (36) vymedzuje pojem životného prostredia podľa UNESCO, ktoré ustálilo definíciu životného prostredia podľa nórskeho profesora S.Wika v roku 1967, ktorý pod týmto pojmom rozumie tú časť sveta, s ktorou je človek vo vzájomnom pôsobení, ktorú používa, ovplyvňuje a ktorej sa sám prispôbuje.

Lopušný(16) uvádza niekoľko definícií životného prostredia. Podľa EHK OSN z roku 1970 ide o súhrn vecí, podmienok a vplyvov, obklopujúci každý živý organizmus a pôsobiaci na jeho fyzický rozvoj. Ďalej píše, že na konferencii UNESCO-UNEP v Tbilisi bola v roku 1979 prijatá tzv. tbiliská definícia životného prostredia, podľa ktorej je životné prostredie považované za systém zložený z prírodných, umelých a sociálnych zložiek materiálneho sveta, ktorú sú alebo môžu byť s uvažovaným subjektom v stálej interakcii. Sám autor definuje životné prostredie v ekonomickej terminológii ako verejný statok, ktorý nikto nevlastní, a preto sa jeho úžitky nesprostredkovávajú trhom. Pre takýto stav je typické, že prírodné zdroje sú hospodárskou sférou nadmerne čerpané a degradované.

Klapáč (13)konštatuje, že rozliční autori pojem životného prostredia spravidla zužujú alebo rozširujú. Preto sa za životné prostredie pokladá všetko, čo má určitý vzťah k človeku, jeho životu a prostrediu.

V Slovenskej republike životné prostredie a jeho zložky (komponenty a subsystemy), znečisťovanie životného prostredia, poškodzovanie životného prostredia a ochranu životného prostredia vymedzuje **zákon č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí** v znení neskorších predpisov. Zákon definuje životným prostredím všetko, čo vytvára prirodzené podmienky existencie organizmov vrátane človeka a jej predpokladom ich ďalšieho vývoja. Jeho zložkami sú najmä ovzdušie, voda, horniny, pôda, organizmy.

Ústava SR , zákon č.460/1992 Zb.čl. 44 ods. 4 uvádza , že starostlivosť o životné prostredie je funkciou štátu, ktorý podľa č.44 ods.4 Ústavy Slovenskej republiky dbá o šetrné využívanie prírodných zdrojov, o ekologickú rovnováhu a o účinnú starostlivosť o životné prostredie a zabezpečuje ochranu určeným druhom voľne rastúcich rastlín a voľne žijúcich živočíchov. Presadzovanie tohto verejného záujmu v rámci svojej kompetencie zabezpečuje verejná správa.

Aktívnu úlohu v oblasti starostlivosti o životné prostredie vyvíja aj záujmová samospráva, ktorej súčasťou je tretí sektor, píše **Koščiarová a Kelley (10)**.

1.2 Právo životného prostredia

Podľa **Klapáča (13)**, živý záujem o problematiku tvorby a ochrany životného prostredia prudko vzrastá na celom svete. Nové spoločenské vzťahy vyvolali nielen rozmach zákonodarstva v tejto oblasti, ale aj vznik nových tendencií vo vedách o štáte a práve a pokusov modernizovať niektoré názory a koncepcie. Medzi nové tendencie môžeme zaradiť aj myšlienky o formovaní osobitného a samostatného právneho odvetvia- práva životného prostredia.

Právo životného prostredia je právne odvetvie, ktoré je úzko späté s najnovšími aplikáciami výtvarných modernej vedy a techniky .Predstavuje súhrn všeobecne záväzných pravidiel správania právnických a fyzických osôb v oblasti starostlivosti o životné prostredie píše **Koščiarová a kol. (11)**.

Ako základné myšlienky (idey) práva chápe **Pekárek (22)** princípy práva.

Kučerová (14) uvádza, že právne princípy vyjadrujú právnu politiku štátu v upravovanej oblasti spoločenských vzťahov. Princípy majú všeobecný charakter, a preto sa týkajú skôr celku ako časti , majú širšie významové určenie. Zásady sa týkajú spravidla určitého problému právnej regulácie.

Slovenská legislatíva v zákone č. 17/1992 Z.z o životnom prostredí uvádza princípy resp. zásady ochrany životného prostredia.V§11 nájdeme zásadu **únosného zaťaženia územia**, podľa ktorej územie nesmie byť zaťažované ľudskou činnosťou nad mieru únosného zaťaženia. Jedným z princípov ochrany ŽP definovaných § 6 je **trvalo udržateľný rozvoj**, ako rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov. **O prípustnej miere znečisťovania životného prostredia**, ktorú určujú medzné hodnoty ustanovené osobitnými predpismi sa hovorí v §12. Podľa §13, **zásada predbežnej opatrnosti**, je ak možno so zreteľom na všetky okolnosti predpokladať, že hrozí nebezpečenstvo nenávratného alebo závažného poškodenia životného prostredia, nesmie byť pochybnosť o tom, že k takému poškodeniu skutočne dôjde, dôvodom pre odklad opatrení , ktoré majú poškodeniu zabrániť. K princípom ochrany životného prostredia zaradil zákonodarca aj zásadu **vynútiteľnosti práva** v § 15, podľa ktorého sa každý môže určeným spôsobom domáhať na príslušnom orgáne svojich práv vyplývajúcich z tohto zákona a ďalších predpisov upravujúcich veci životného prostredia. V §16 sa hovorí o **výchove, osвете a vzdelávaní** ,ktoré sa uskutočňujú tak, aby viedli k mysleniu a konaniu, ktoré je v súlade s princípom trvalo udržateľného rozvoja, k vedomiu zodpovednosti za

udržanie kvality životného prostredia a jeho jednotlivých zložiek a k úcte k životu vo všetkých jeho formách.

Podľa Koščiarovej a kol. (12) súčasná právna úprava európskych krajín vychádza z princípov prevencie, predbežnej opatrnosti, znečisťovateľ platí, vysokej úrovne ochrany, princíp nápravy škody pri zdroji, integrácie a princípu trvalo udržateľného rozvoja.

Čerkala (5) uvádza, že právo životného prostredia upravuje spoločenské vzťahy obsahom ktorých je správanie sa subjektov-orgánov verejnej správy, právnických a fyzických osôb vo vykonávaní starostlivosti o životné prostredie t.j. vo vykonávaní jeho ochrany a tvorby v súlade s princípom trvalo udržateľného rozvoja a racionálnym využívaním prírodných zdrojov. Ďalej píše, že subjektami práva životného prostredia sú tie subjekty, ktoré vystupujú v právnych vzťahoch ako nositelia konkrétnych zákonom stanovených oprávnení a právnych povinností. Ako konkrétne subjekty uvádza štát, obec, vyšší územný celok, právnické a fyzické osoby oprávnené na podnikanie, združenia, zainteresovaná verejnosť.

1.3 Vymedzenie pojmu tretí sektor

Terminológia v rámci tretieho sektora nie je ustálená. Pri definovaní tretieho sektora sa môžeme stretnúť s pojmami ako „nezávislý sektor“, „neziskový sektor“, „dobrovoľnícky sektor“ či „nevládny sektor“.

Podľa **Baráta (1)** termín tretí sektor napovedá, že musí existovať aj prvý a druhý sektor. V praxi sa táto terminológia málo používa, ale prvým sektorom je sektor verejný (štátny, vládny), druhým sektorom je sektor podnikateľský a tretím sú mimovládne organizácie. Tretí sektor je súčasťou každej demokratickej spoločnosti a je tu preto, aby vyplnil prázdne miesta na trhu, v spoločnosti atď., ktoré nepokrýva dostatočne ani štát, ale ani podnikateľský sektor a vzniká tu reálna potreba a dopyt spoločnosti. Pre prvé dva sektory však nie sú tieto činnosti lákavé, prípadne ich nemôžu z mnohých hľadísk dostatočne pokryť, alebo uspokojivo riešiť.

Brozmanová Gregorová, Marček, Mračková (4) definujú dobrovoľníctvo ako neplatená, uvedomelá činnosť, ktorá je vykonávaná z vlastnej vôle, v prospech druhých. Dobrovoľník/dobrovoľníčka je človek, ktorý bez nároku na finančnú odmenu venuje svoj čas, svoje schopnosti, vedomosti, energiu v prospech iných ľudí alebo spoločnosti.

Neziskové organizácie nie sú podľa **Ondruška (21)** na Slovensku novým ukazovateľom. Ich tradícia siaha až kamsi do stredoveku a nie je to žiaden porevolučný objav a ani fenomén importovaný zo západných demokracií. To, čomu sa dnes hovoríme tretí

sektor- charita, filantropia, spolková činnosť, dobrovoľníctvo- bolo oddávna súčasťou , ktorá sa dnes oživuje.

Majdúchová (17) uvádza, že hoci neziskový sektor tak, ako ho dnes poznáme, sa legislatívne dotvoril až v roku 1997, má na Slovensku bohatú históriu. Jeho utváranie a vývoj odrážali výrazne sociálne, ekonomické a politické zmeny, ktorými spoločnosť prešla najmä počas posledného storočia. Slovensko prežilo v minulom storočí všetky tri hlavné spoločenské systémy: parlamentnú demokraciu s kapitalistickou ekonomikou, autoritársky až fašistický režim počas druhej svetovej vojny, ako aj povstanie proti nemu, a napokon všetky varianty socializmu. Uvedené zmeny výrazne ovplyvňovali vývoj neziskového sektora, jeho poslanie, postavenie v spoločnosti a štruktúru. Prvými iniciátormi vzniku spolkov, bratstiev, vedeckých spoločností boli ľudia pôsobiaci v cirkvi, misijných mníšskych rádoch, panovníci, kniežatá a neskôr mešťania a remeselníci. Väčšina týchto subjektov fungovala na stavovskom princípe a pre ostatných boli neprípustné, uzavreté.

Mimovládne organizácie zaznamenali najväčší rozvoj podľa **Kuvíkovej, Murgaša a Nemca (15)** práve za posledných desať rokov, kedy vzrástol počet MVO, ale aj množstvo pracovníkov činných v tomto sektore.

Zlyhanie štátu a trhu v rôznych obdobiach či situáciách prispeli k nárastu roly a významu tretieho sektora, uvádza **Strečanský (25)**. Tretí sektor bol v rozvojových i rozvinutých krajinách čoraz viac vnímaný ako spoločenský aktér, ktorý si zaslúži pozornosť a ktorý sa nedá obísť či ignorovať.

Podľa výskumu **Americkej agentúry pre medzinárodný rozvoj za rok 2008 (37)**, je udržateľnosť neziskového sektora v Slovenskej republike stabilizovaná a zo strany miestnych neziskových organizácií sa pokračuje v rozvoji vo viacerých oblastiach mimovládneho sektora. Podľa Indexu udržateľnosti¹ mimovládnych organizácií za rok 2008 je Slovenská republika na treťom mieste spomedzi 29 krajín strednej, východnej Európy a Eurázie. Oproti

- predchádzajúcemu roku poklesla udržateľnosť sektora o 0,1 bodu, pričom najväčší pokles bol
- zaznamenaný v oblasti poskytovania služieb. Podľa štúdie najviac poskytované služby sú v sociálnej a environmentálnej oblasti.

¹ The 2008 NGO Sustainability Index for Central and Eastern Europe and Eurasia Index udržateľnosti mimovládnych organizácií vydáva Americká agentúra pre medzinárodný rozvoj (USAID) už 12 rokov. Ide o monitorovací nástroj, v ktorom sa porovnáva postavenie a životaschopnosť mimovládneho sektora v oblastiach: právne prostredie, organizačná kapacita, finančná životaschopnosť, schopnosť obhájiť vlastné záujmy, poskytovanie služieb, infraštruktúra a vnímanie mimovládnych organizácií verejnosťou. Na vypracovaní správy za rok 2008 sa podieľala Nadácia Pontis spolu s prizvanými expertmi z neziskového sektora. http://www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex/2008/complete_document.pdf

Učená právnická spoločnosť (29) charakterizuje neziskový sektor popri štátnom a podnikateľskom sektore ako celý komplex vzťahov a väzieb, ktoré ho oprávňujú byť rovnocenným partnerom oboch vyššie uvedených sektorom. Pilierom, o ktorý sa môže oprieť prvý aj druhý sektor, sa môže stať iba vtedy, ak bude mať vybudované zodpovedajúce mechanizmy, ktoré vytvoria ucelený legislatívny, ekonomický a inštitucionálny rámec jeho fungovania.

Podľa **Meríčkovej (19)** je neziskový sektor medzistupňom medzi verejným a súkromným sektorom. Činnosť mimovládnych neziskových organizácií prispieva k uspokojovaniu verejných potrieb, nie je však podriadená priamej verejnej kontrole, tak ako je to pri verejných inštitúciách vykonávajúcich činnosti rovnakého charakteru.

Neziskový sektor pozostáva podľa definície **Salomona a Anheiera (24)**, z organizácií sú charakterizované piatimi spoločnými rysmi:

- Majú formálnu štruktúru- sú do istej miery formalizované, inštitucionalizované, a teda môžu napríklad uzatvárať zmluvné vzťahy.
- Majú súkromnú povahu, tzn. Sú inštitucionálne oddelené od štátnej správy.
- Nerozdeľujú zisk, to znamená, že svoje zisky nerozdeľujú medzi vlastníkov alebo vedenie organizácie.
- Sú samosprávne, autonómne, tzn. Schopné riadiť svoju vlastnú činnosť
- Sú dobrovoľné, tzn. Zahrňujú určitý významný prvok dobrovoľnej činnosti.

Koščiarová a Kelley (10) uvádzajú ako spoločné charakteristika pre MVO:

- Verejnoprospešnosť dáva možnosť občanom podieľať na verejnoprospešných aktivitách, z ktorých má verejnosť prospech.
- Formálnosť štruktúry zabezpečuje vystupovanie MVO ako právnických osôb.
- Neziskovosť spočíva v tom, že ich cieľom nie je vytvárať zisk a rešpektujú neziskové rozdeľovanie finančných prostriedkov a eventuálny zisk vracajú späť do programov súvisiacich s ich základným poslaním
- Samosprávnosť je založená na nezávislosti od štátu, pričom však môžu dostávať od štátu príspevky na svoju činnosť
- Dobrovoľnícky charakter neziskových organizácií znamená, že nikoho nemožno nútiť k členstvu v nich a členstvo v nich nemôže byť nikomu na ujmu

Belajová a Balážová (2) definujú sektor nevládných verejných inštitúcií a organizácií ako súčasť verejného sektora, ktorého úlohou a osobitosťou je to, že do trhovej ekonomiky

vstupuje s úlohou uspokojovať verejné potreby a realizovať verejné záujmy. Sektor nevládných verejných inštitúcií a organizácií v našich podmienkach zahŕňa pomerne pestrú paletu rôznych inštitúcií a organizácií.

1.3.1 Typológia neziskových organizácií

Delenie neziskových organizácií podľa právnej formy

Učená právnická spoločnosť (29) konštatuje, že neziskový sektor z hľadiska legislatívy nemá základný právnonormatívny dokument, ktorý by ho vymedzil a charakterizoval z pohľadu právnych foriem a osobitných inštitútov. Uvádza, že legislatíva neziskového sektora vrátane vybudovanie modernej inštitucionálnej základne je napriek pomerne rozsiahlej právnej úprave ešte len na začiatku ucelenej rekodifikačnej reformy. Dôvodom tohto neskorého vývoja je jednak fakt, že právna úprava v predchádzajúcom spoločenskom zriadení s takýmto druhom aktivít veľmi nerátala, a jednak nekomerčný charakter samotného prostredia. Nemenej dôležitou skutočnosťou je absencia rekodifikačných prác Občianskeho zákonníka a s tým spojená právna úprava právnických osôb.

Beňáková, Kalináčová (3) píše o štyroch základných typoch mimovládnych organizácií:

Nadácia je účelové združenie majetku. Jej podstatou je majetok tvorený súborom vecí, peňažných prostriedkov, cenných papierov a iných peniazmi ocenených hodnôt, ktoré zriaďovateľ určil na plnenie všeobecne prospešného účelu. Zákon o nadáciách vyžaduje od zriaďovateľa pri zriaďovaní nadácie minimálny vklad, tzv. základné imanie. Majetok nadácie možno použiť iba na všeobecne prospešné účely uvedené v štatúte a v súlade s týmto zákonom.

Neinvestičný fond je na rozdiel od nadácie účelovým združením výlučne peňažných prostriedkov, ktoré zriaďovateľ určil na financovanie všeobecne prospešných cieľov. Za všeobecne prospešné návrh zákona považuje najmä rozvoj a ochranu duchovných hodnôt, ľudských práv, životné prostredie, prírodných a kultúrnych hodnôt, zdravia, vzdelávania a rozvoj sociálnych služieb. Prostriedky neinvestičného fondu je možné poskytnúť nielen neziskovým organizáciám, ale použiť ich aj na individuálne určenú humanitnú pomoc.

Občianske združenie je najrozšírenejšou právnou formou v rámci mimovládneho neziskového sektora. OZ sú združeniami osôb, ktoré zakladajú občania na uspokojovanie vlastných záujmov. V rámci nich členovia svojpomocne realizujú záujmovú činnosť, pre ktorú sa rozhodli združiť. Členmi OZ môžu byť okrem fyzických a právnické osoby. Občianske združenia nemôžu vzniknúť s cieľom zárobkovej činnosti, zabezpečenia riadneho

výkonu určitých povolání, nie sú dovolené združenia, ktorých cieľom je popierať alebo obmedzovať osobné, politické alebo iné práva občanov pre ich národnosť, rasu, pôvod, zmýšľanie atď.

Nezisková organizácia je právnická osoba, ktorej predmetom činnosti je poskytovanie všeobecne prospešných služieb. Zákon umožňuje, aby NO vykonávala činnosť aj na podnikateľskej báze, avšak s podmienkou, že táto vedľajšia činnosť neohrozí kvalitu, rozsah a dostupnosť služieb a súčasne s touto podnikateľskou činnosťou dosiahne účelnejšie využitie jej majetku. Prípadný zisk z takéhoto podnikania nesmie byť použitý v prospech zakladateľov, členov orgánov NO alebo jej zamestnancov a musí byť v celom rozsahu použitý na zabezpečenie všeobecne prospešných služieb.

Woleková, Petiová (31) uvádzajú, že v právnom poriadku Slovenskej republiky bolo za posledných 15 rokov od pádu totalitného režimu ustanovených niekoľko právnych foriem. Okrem hore uvedených právnych foriem organizácií charakterizujú aj :

Organizácia s medzinárodným prvkom, ktorá je organizáciou cudzích štátnych príslušníkov. Je to medzinárodná mimovládna organizácia alebo osobitná organizácia na zastupovanie slovenských záujmov v medzinárodnej mimovládnej organizácii.

Záujmové združenie právnických osôb, ktorého účelom združovania môže byť ochrana svojich záujmov alebo iný zákonom bližšie nevymedzený účel, ktorý však musí byť v súlade so zákonom a nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi.

Politická strana a náboženská spoločnosť. Občania majú právo združovať sa v politických stranách a v politických hnutiach a takto sa zúčastňovať na politickom živote spoločnosti, najmä na vytváraní zákonodarných zborov a orgánov územnej a miestnej samosprávy.

Haňdiak, Hrubala, Machalová (9) uvádzajú, že prijatím Obchodného zákonníka v roku 1992 sa umožnila existencia aj ďalších neziskových právnických osôb. Je možné založiť spoločnosť s ručením obmedzeným alebo akciovú spoločnosť aj za iným účelom ako je podnikanie, pokiaľ to osobitný zákon nezakazuje. Zisk v takýchto organizáciách sa nerozdeľuje, ale reinvestuje do rozvoja spoločnosťou poskytovaných služieb. Takáto forma neziskových organizácií sa však v praxi takmer nevyskytuje.

Podľa Medzinárodnej klasifikácie neziskových organizácií (ICNPO)² (32) sa mimovládny sektor delí do nasledujúcich skupín a podskupín:

Skupina 1. Kultúra a rekreácia

² Ústav pre štúdium politiky University Johna Hopkinsa (Institute for Policy Studies of the John Hopkins University) vypracoval Medzinárodnú klasifikáciu neziskových organizácií (ICNPO - International Classification of Non-Profit Organisations)

Skupina 2. Vzdelávanie a výskum

Skupina 3. Zdravie

Skupina 4 Sociálne služby

Skupina 5 Životné prostredie

Skupina 6 Rozvoj a bývanie

Skupina 7. Právo, advokácia a politika

Skupina 8. Filantropické a dobročinné organizácie

Skupina 9. Medzinárodné organizácie

Skupina 10. Náboženstvo

Skupina 11. Podnikateľské , profesné združenia a odbory

Skupina 12. Ostatné organizácie, inde nezaradené

Tab. č.1 Počet neziskových organizácií slúžiacim domácnostiam podľa medzinárodnej klasifikácie neziskových organizácií

Klasifikácia neziskových organizácií	Rok 1996	Rok 2002	Index 2002/1996
Kultúra a rekreácia	5 414	8 516	157,3
Vzdelávanie a výskum	439	830	189,1
Zdravotná starostlivosť	156	371	237,8
Sociálne služby	198	599	302,5
Životné prostredie	2 578	3 058	118,6
Rozvoj a bývanie	512	6 578	1 284,8
Obhajoba práv skupín a jednotlivcov	510	934	183,1
Dobročinnosť	1 982	1866	94,1
Medzinárodné organizácie	159	91	57,2
Podnikateľské a profesné združenia, odbory	1 430	3 813	266,6
Ostatné organizácie inde nezaradené	816	114	14,0
SPOLU	14 194	26 770	188,6

Zdroj: Filadelfiová, J. –Dluhá, M.-Marcek, E.-Košíčiarová, S., 2004

Majdúchová (17) klasifikuje rôzne kritéria členenia neziskových organizácií a člení tretí sektor nasledovne:

1) Podľa kritéria zakladateľa

- Organizácie založené štátnou správou alebo samosprávou
- Organizácie založené súkromnou správou alebo samosprávou
- Organizácie , ktoré vznikli ako verejnoprávne organizácie zo zákona

2) Podľa globálneho charakteru poslania

- Organizácie verejne prospešné, ktoré uspokojujú potreby verejnosti
- Organizácie vzájomne prospešné, ktoré sú zriaďované za účelom vzájomnej pomoci občanov a teda uspokojovania ich vlastných záujmov

3) Podľa kritéria právnej organizačnej formy

- Organizácie založené podľa zákona o hospodárení s rozpočtovými prostriedkami štátneho rozpočtu a o finančnom hospodárení rozpočtových a príspevkových organizácií
- Organizácie založené podľa ostatných zákonov platných pre neziskové organizácie
- Organizácie založené podľa Obchodného zákonníka(vyskytujú sa len výnimočne)

4) Podľa kritéria financovania

- Organizácie financované úplne z verejných rozpočtov
- Organizácie financované čiastočne z verejných rozpočtov
- Organizácie financované z vlastných príjmov predajom produkovaných statkov
- Organizácie financované z iných zdrojov(dary, zbierky, sponzoring, granty a pod.)

1.3.2 Financovanie neziskových organizácií

Základnými princípmi financovania MNO podľa **Mračka (20)** sú viaczdrojovosť, spolufinancovanie (kofinancovanie), samofinancovanie, fundraising (získavanie zdrojov), hospodárenie s cudzími zdrojmi, efektívnosť, preukázateľnosť použitia prostriedkov, úhrada nákladov činností súvisiacich s napĺňaním poslania organizácie, projektovosť, rozpočtovanie, účelová viazanosť. Principiálnymi predpokladmi efektívneho financovania sú predovšetkým dôveryhodnosť a dobré meno organizácie a transparentnosť jej pôsobenia.

Viaczdrojovosť spočíva v získavaní a využívaní viacerých zdrojov financovania, a to nielen s cieľom zabezpečiť nezávislosť od jedného zdroja a vyhnúť sa tak prípadným negatívnym dôsledkom pri jeho neočakávanom zlyhaní. Dôvodom viaczdrojovosti je aj fakt,

že takmer žiaden z externých donorov nie je ochotný hraď 100% nákladov konkrétneho projektu, a tak je potrebné hľadať doplnkové zdroje.

Spolufinancovanie alebo kofinancovanie je požadované mnohými donormi, ktorí si podmieňujú svoju podporu požiadavkou, aby si organizácia na projekt alebo na svoje fungovanie zabezpečila ďalšie zdroje.

Jedným z ďalších princípov financovania neziskového sektora je spôsob nadobúdania finančných i nefinančných zdrojov pre svoju činnosť. Ak je organizácia schopná generovať príjmy vlastnou činnosťou (predajom služieb, výrobkov, príjmami z majetku či z finančných investícií, podnikaním alebo členskými príspevkami) hovoríme o tzv. **samofinancovaní**.

Väčšina neziskových organizácií je však odkázaná na **fundraising**, čo je získavanie zdrojov z externého prostredia. Uvedené aktivity sa spoliehajú na filantropiu oslovovaných darcov a v ideálnom prípade by mali mať ambíciu vybudovať s týmto darcom vzájomné korektný vzťah či dlhodobé partnerstvo.

V nadväznosti na princíp fundraisingu z externého prostredia je dôležité spomenúť **hospodárenie s cudzími zdrojmi**. V neziskovom sektore ide predovšetkým o zodpovednosť voči darcovi, ktorý poskytol vlastné prostriedky. MNO musí teda vedieť preukázať spôsob efektívneho nakladania s nimi. Je nevyhnutné- a vo vzťahu k darcovi aj korektné- aby bol darca pravidelne informovaný o čerpaní a použití svojich prostriedkov. V praxi sa môže stať, že nezisková organizácia si zdroje akosi privlastní čím sa vytratí záväzok použiť ich na pôvodne stanovený účel a môžu sa objaviť problémy s **preukázateľnosťou použitia** takto získaných prostriedkov. Všetky príjmy sa musia užiť na úhradu nákladov činností súvisiacich s napĺňaním poslania organizácie. V tom spočíva rozdiel medzi neziskovým a podnikateľským sektorom.

Veľmi častým princípom získavania zdrojov od donorov je tzv. **projektovosť**. Donori podporujú konkrétne projekty, ktoré im vo forme návrhu predložia samotné organizácie.

S projektovosťou bezprostredne súvisí aj princíp **rozpočtovania**- zostavovania rozpočtu, t.j. prehľadu skutočných, resp. očakávaných nákladov a výnosov, príjmov a výdajov.

Ak sa organizácií podarí získať podporu donora pre svoj projekt, prostriedky, ktoré takto získa, sú zväčša účelovo viazané. Organizácia získava prostriedky, ktoré musí použiť tak, ako sa k tomu zaviazala.

Elementárna slušnosť hovorí, že pri narábaní s cudzími zdrojmi je pre neziskovú organizáciu dôležité, aby si získala dôveru svojich podporovateľov. **Dôveryhodnosť** a **dobré meno** organizácie sa tak stávajú jej kľúčovou devízou. Pre dosiahnutie pozitívneho imidžu

a získania dôvery je preto nevyhnutné zachovávať **transparentnosť**, sprístupňovanie informácií verejnosti s cieľom byť schopný preukázať pôvod svojho financovania.

Mračko (20) ďalej rozdeľuje zdroje financovania podľa nasledujúcich kritérií:

1) Spôsob nadobudnutia

- Interné ,vlastné zdroje
- Externé, cudzie zdroje

2) Charakter

- Finančné zdroje
- Nefinančné zdroje

3) Pôvod

- Domáce, miestne zdroje(zo Slovenska)
- Zahraničné zdroje (z iných krajín)

4) Darujúci subjekt

- Verejné zdroje (štátna správa a samospráva, resp. multilaterálne inštitúcie, daňová asignácia)
- Súkromné zdroje (nadačné, podnikateľské, individuálne, cirkevné)

5) Forma príjmu

- Dar
- Zbierka
- Dotácia
- Grant
- Príspevok
- Objednávka
- Kontrakt

Meríčková (19) uvádza, že mimovládne organizácie bez podpory iných subjektov nevytvárajú dostatok finančných zdrojov na zabezpečenie verejných služieb.

Formy podpory MNO z verejných prostriedkov definuje **Horská (33)** ako priame a nepriame. Medzi priame sa zahrňujú dotácie, príspevky , granty z rozpočtových kapitol štátneho rozpočtu, dotácie, príspevky , granty z rozpočtov VÚC, obcí, platby a príspevky za služby na základe kontraktov a zmlúv, verejné zákazky zo štátneho rozpočtu, z rozpočtov VÚC, obcí a nenávratné finančné príspevky zo štrukturálnych fondov.

Nepriame dotácie predstavujú 2% z daní fyzických osôb a právnických osôb, oslobodenie od daní a cla.

1.4 Environmentálne neziskové organizácie na Slovensku

Lopušný (16) považuje za najväčšiu neziskovú mimovládnu organizáciu na Slovensku, pôsobiacu v oblasti ochrany prírody a životného prostredia Slovenský zväz ochrancov prírody a krajiny. Hlavnou činnosťou SZOPK je environmentálna výchova a ochrana biodiverzity. Ako druhú najvýznamnejšiu mimovládnu organizáciu uvádza Strom života, ktorá je orientovaná na oblasť environmentálnej výchovy so zameraním na prácu s deťmi a mládežou. Prostredníctvom pobočky pôsobí od roku 1993 na Slovensku veľmi aktívne hnutie Greenpeace so sídlom v Amsterdame. Premetom činnosti sú zastavenie výstavby a prevádzkovanie jadrových elektrární, aktivity proti šíreniu jadrových zbraní, zastavenie výroby látok poškodzujúcich ozónovú vrstvu, zníženie spotreby fosílnych palív, zastavenie lovu veľrýb, zabíjania tuleňov a delfínov, zastavenie produkcie toxických látok a ich nahradenie ekologických neškodnými látkami, zastavenie ničenia lesov, najmä tropického dažďového pralesa, trvalý zákaz ťažby surovín v Antarktíde. V Bratislave sídlia východoeurópske sekretariáty organizácie Priatel'ia Zeme (Friends of the Earth) a siete Greenway (ochrana biodiverzity, manažment odpadov, recyklácia). Myšlienky trvalo udržateľného rozvoja presadzuje Spoločnosť pre trvalo udržateľný rozvoj, orientáciu na problémy životného prostredia má aj slovenská asociácia Rímskeho klubu, Helsinský výbor. Zosúladovanie ekonomických záujmov podnikov s ekologickými záujmami spoločnosti má v náplni činnosti Asociácia priemyselnej ekológie. Ďalšie mimovládne organizácie majú väčšinou lokálno-regionálny, resp. špecializovaný charakter, napríklad polonezávislé odnože SZOPK-KOZA, VLK, Združenie Východné Karpaty. Inou formou sú nadácie Zelená nádej (Prešov), Zelená alternatíva (Piešťany), Centrum pre podporu miestneho aktivizmu (Ponická Huta). Ochrane a obnove vodných tokov, povodí a mokradí sa venuje združenie Slovenská riečna sieť (Vážska únia, Ipel'ská únia). Predovšetkým na antijadrovú kampaň je orientovaná slovenská pobočka hnutia Deti Zeme, ochrane zvierat pred týraním, zabíjaním organizácia Sloboda zvierat, občianskym združením na ochranu obojživelníkov a plazov je Slovenská herpetologická spoločnosť.

Záujmová samospráva môže iniciatívne upozorňovať orgány životného prostredia na porušenie platných predpisov alebo nimi vydaných povolení, resp. súhlasov, prípadne na nezákonný postup správneho orgánu. Takého úkony môžu byť z právneho hľadiska kvalifikované ako oznámenie o priestupku v zmysle § 67 zákona SNR č. 372/1990 Zb., ako podnet na preskúmanie právoplatného rozhodnutia mimo odvolacie konanie podľa zákona č. 71/1967 Zb., podnet na prešetrenie v rámci dozornej činnosti orgánu štátnej správy podľa osobitného predpisu, uvádza **Koščiarová (12)**.

Podľa výskumu o postojoch a motívoch mladých ľudí k dobrovoľníctvu, realizovanom občianskym združením **INEX Slovakia** v roku 2009 (35) , najväčší počet oslovených respondentov uviedol ako najčastejšie vyhľadávané práve environmentálne aktivity. Účastníci výskumu pokladajú ako najväčšiu bariéru pre vykonávanie dobrovoľníckych aktivít – nedostatok informácií alebo žiadne informácie, nedostatok času a iné záujmy mladých ľudí. Za najmenšiu prekážku participácie pokladali chápanie dobrovoľníctva ako zbytočného a neužitočného. Podľa zistení časť mladých ľudí nedôveruje organizáciám a považuje ich za zle organizované a uzavreté do seba. Ako bariéru videli mladí ľudia aj to, že ľudia nie sú ochotní pracovať zadarmo. Podľa slov realizačného tímu výskumu, tento aspekt evokuje aj negatívne vnímanie dobrovoľníctva ako práci zadarmo. Táto negatívna konotácia sa vyskytovala aj pri vyjadrovaní asociácií s pojmom dobrovoľníctva. Výskumný tím píše, že všetky uvedené bariéry naznačujú, že dobrovoľníctvo je slabo alebo nesprávne komunikované verejnosti a je treba klásť väčší dôraz na správne komunikovanie obsahu slova dobrovoľníctvo.

1.5 Medzinárodné environmentálne neziskové organizácie

Čerkala (5) delí medzinárodné nevládne organizácie do troch výraznejších skupín. Prvú skupinu tvoria nevládne organizácie s obmedzeným členstvom , ktoré sa sústreďujú na vedecké a profesijné záujmy- Svetový zväz ochrany prírody -IUCN, Medzinárodná organizácia pre štandardizáciu- International Organization for Standardization. Do druhej skupiny nevládných organizácií tohto typu patria inštitúcie a centrá pre výchovné, vzdelávacie a informačné a konzultačné účely- Nadácia ochrany životného prostredia- Foundation for Environmental Conservation, Inštitút svetových zdrojov-World Resources Institute. Tretiu kategóriu medzinárodných nevládných organizácií zapájajúcich sa do ochrany životného prostredia sú organizácie aktivistov s obecnou otvoreným členstvom- Greenpeace, Friends of the Earth, World Wildlife Fund.

Autor uvádza , že spomínané organizácie nie sú založené medzinárodnou zmluvou a nedisponujú medzinárodnou subjektivitou. V rámci niektorých medzinárodných zmlúv im viacmenej môže byť pridelené určité oprávnenie, resp. funkcia vzťahujúca sa k ich účasti na procese presadzovania a kontroly naplňovania týchto zmlúv.

2 Cieľ

Životné prostredie je čoraz viac diskutovaná téma. Tam kde štát, vláda a vládne organizácie a inštitúcie nie sú schopné riešiť lokálne environmentálne problémy by mal medzeru vyplňať tretí sektor. Keďže neexistuje aktuálny prehľad o organizáciách, ktoré riešia otázky ochrany a tvorby životného prostredia, bude cieľom diplomovej práce zhodnotiť pôsobnosť a kompetencie organizácií tretieho sektora v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia v regióne Orava a na základe získaných výsledkov navrhnúť opatrenia potrebné pre zlepšenie situácie v danej oblasti.

Parciálnymi cieľmi diplomovej práce sú:

1. Analýza právnych predpisov v oblasti tretieho sektora
2. Analýza pôsobnosti a kompetencie environmentálnych organizácií na Slovensku
3. Analýza okresov Oravského regiónu z hľadiska kvality životného prostredia, počtu a pôsobností environmentálnych organizácií vo vybranom území
4. Analýza tretieho sektora v sledovanom území a zhodnotenie projektových aktivít organizácií tretieho sektora
5. Navrhnutie opatrení potrebných pre zlepšenie pôsobnosti a kompetencií organizácií tretieho sektora v oblasti ochrany a tvorby životného prostredia v regióne Orava

3 Metodika práce

Objektom diplomovej práce je tretí sektor, ako subjekt práva v ochrane životného prostredia v regióne Orava.

Zdroje

Pred samotným skúmaním tretieho sektora vo vybranej oblasti a pôsobnosti v ochrane životného prostredia si musíme priblížiť problematiku neziskového sektora naštudovaním rôznych odborných materiálov a zdrojov, ktoré sa s ňou bezprostredne zaoberajú. Predmetom štúdia je aj oblasť životného prostredia a práva životného prostredia. Medzi tieto **sekundárne zdroje** informácií patrí najmä domáca aj zahraničná literatúra, vysokoškolské učebnice, odborné publikácie a materiály okresov regiónu Orava. Vo výsledkoch práce spracujeme **primárne zdroje** informácií získané metódou priamych rozhovorov a prostredníctvom emailovej komunikácie s pracovníkmi obvodných úradov životného prostredia v Dolnom Kubíne, Tvrdošíne a Námestove . Diskusie a rozhovory či emailová komunikáciu sme si zvolili na získanie primárnych zdrojov informácií aj od predstaviteľov jednotlivých environmentálnych organizácií. Pri ich popise činnosti nám pomôžu stanovky jednotlivých organizácií a publikácie o ich aktivitách, ktoré nám predstavitelia poskytnú. Takto získané informácie nám pomôžu pri analýze miery spolupráce environmentálnych organizácií so štátnou správou a pri podrobnej analýze pôsobnosti organizácií tretieho sektora v ochrane životného prostredia a pri vypracovaní SWOT analýzy neziskového sektora na Orave. Pri spracovaní časti právna úprava tretieho sektora, pôsobnosť a kompetencie tretieho sektora v ochrane životného prostredia vychádzame z jednotlivých legislatívnych noriem . Zdrojom informácií pri analýze neziskových organizácií nám bude aj Štatistický úrad SR a register Ministerstva vnútra SR.

Štruktúra a postup

Práca sa skladá z dvoch hlavných častí , teoretickej a praktickej. V teoretickej časti sa zameriame na charakteristiku pojmu životné prostredie, ozrejníme si predmet práva životného prostredia a jeho subjekty. Záver teoretickej časti venujeme teórii tretieho sektora a environmentálnym organizáciám .

Praktickú časť tvoria výsledky práce. Vo výsledkoch práce sa zameriame na právne postavenie jednotlivých organizácií tretieho sektora. Charakterizujeme ich orgány a legislatívne vymedzené kompetencie v ochrane životného prostredia. Na priblíženie územia, administratívne a geograficky vymedzíme sledované územie. Zhodnotíme jednotlivé okresy

regiónu z hľadiska životného prostredia. Pre prehľad o tendencii vývoja počtu mimovládnych organizácií na Slovensku zistíme počet registrovaných organizácií tretieho sektora a rozdelíme ich podľa právnej formy. Preskúmame predmet činnosti jednotlivých organizácií a vymedzíme tie, ktoré uvádzajú ako náplň svojej činnosti ochranu a tvorbu životného prostredia. Následne podrobne analyzujeme konkrétne organizácie a popíšeme ich projektové aktivity. Na spracovanie prehľadu o situácii neziskového sektora vypracujeme SWOT analýzu. Syntézou výsledkov analýzy navrhujeme možné riešenia.

Použité metódy

Pri spracovaní Súčasného stavu riešenej problematiky doma a v zahraničí použijeme metódy kompilácie a selekcie. Selektívnou metódou vyberieme odbornú literatúru a zhrnutím poznatkov dostaneme kompilát o súčasnom stave riešenej problematike. Analyzujeme právne predpisy vymedzujúce kompetencie environmentálnych organizácií a právne postavenie organizácií tretieho sektora. Metódu analýzy použijeme aj pri charakteristike vybraného územia. Syntézou údajov o činnosti vybraných organizácií v oblasti životného prostredia v regióne zhodnotíme ich pôsobenie. Komparácia a aplikácia použijeme pri vypracovaní výsledkov. Na základe komparácie, dedukcie a generalizácie aplikujeme získané poznatky pri navrhnutí konkrétnych opatrení pre zlepšenie situácie v danej oblasti.

4 Tretí sektor ako subjekt práva životného prostredia v regióne Orava

4.1 Právna úprava tretieho sektora

Základnou garanciou obsahu činnosti tretieho sektora je právo združovať sa. Ústava Slovenskej republiky ho garantuje vo svojej druhej hlave a treťom oddieli, v článku 29. Tu je uvedené, že právo slobodne sa združovať sa zaručuje a každý má právo spolu s inými sa združovať v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeniach.

Základný právny predpis, ktorý definuje subjekty spôsobilé mať práva a povinnosti, je zákon č.40/1964 Zb. v platnom znení Občiansky zákonník. Neziskové organizácie sú tu ponímané ako právnické osoby. Zákonodarca vychádza z rozlišovania právnických osôb ako korporácií (združenia fyzických a právnických osôb) a nadácie a fondy (účelové združenia majetku).

Medzi združenia fyzických a právnických osôb môžeme zaradiť: občianske združenia, spolky, spoločnosti, zväzy, hnutia, kluby, ktorých právny rámec upravuje zákon č.83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení zákona č.300/1990Zb., zákona č. 519/1991 Zb. a zákona č. 62/1993 Z.z a zákona č. 274/2009Z.z. Základným právnym predpisom, ktorý upravuje záujmové združenie právnických osôb, je Občiansky zákonník (§20 až §20j zákona č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov).

Verejnoprospešné organizácie sú upravené zákonom o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby č. 213/1997 Z.z. Organizácie s medzinárodným prvkom definuje zákon 116/1985 Zb. o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom v ČSSR v znení neskorších predpisov.

Medzi účelové združenia majetku zaraďujeme: nadácie, neinvestičné fondy. Prvý zákon o nadáciách z roku 1996 nahradil nový zákon o nadáciách č. 34/ 2002 Z.z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov. Právnou úpravou neinvestičného fondu je zákon č. 147/1997 Z.z. o neinvestičných fondoch.

Negatívom pre neziskový sektor je neexistencia zákona o dobrovoľníctve, ktorý je však v prípravnom štádiu.

Vznik organizácií tretieho sektora

Zo spomenutého Občianskeho zákonníka vyplýva, že na zriadenie právnickej osoby je potrebná písomná zmluva alebo zakladacia listina, pokiaľ osobitný zákon neustanovuje inak.

Právnické osoby vznikajú dňom, ku ktorému sú zapísané do obchodného alebo do iného zákonom určeného registra, opäť pokiaľ osobitný zákon neustanovuje ich vznik inak. To znamená, že formálna existencia organizácie začína až po vykonaní tohto kroku. Pri zriadení každej právnickej osoby musí byť určený názov a sídlo. Čo sa týka obsahu činnosti organizácií, slovenské zákony presne nestanovujú okruh vzťahov, v ktorých možno pôsobiť.

Registrovaným orgánom pre **občianske združenie** je Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Návrh na registráciu podáva prípravný výbor, ktorý tvoria najmenej traja občania. Aspoň jeden z nich musí byť starší ako 18 rokov. Súčasťou návrhu na registráciu sú stanovky občianskeho združenia. Zákon o združovaní občanov nevymedzuje povolené účely existencie združenia, ale vymedzuje činnosti, za účelom ktorých sa nemožno združovať.

Žiadosť o povolenie **organizácie s medzinárodným prvkom** sa podáva Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky. K žiadosti o povolenie vyvíjať činnosť v Slovenskej republike je potrebné priložiť overené fotokópie dokumentov zahraničnej organizácie s úradne overeným prekladom. Organizáciou s medzinárodným prvkom sa rozumie, organizácia cudzích štátnych príslušníkov, ktorá je združením (spolkom) fyzických osôb vyvíjajúcich činnosť analogicky ako združenie podľa zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov, alebo mimovládna organizácia, alebo osobitná organizácia na zastupovanie slovenských záujmov v medzinárodnej mimovládnej organizácii.

Záujmové združenie je právnickou osobou. Neumožňuje sa tu združovanie fyzických osôb. Združenie sa zakladá písomnou zakladateľskou zmluvou, ku ktorej musia byť priložené stanovky schválené zakladateľmi a určenie osôb oprávnených konať v mene združenia, alebo schválením založenia združenia na ustanovujúcej členskej schôdzi, o čom sa spíše zápisnica, v ktorej sa uvedie, že došlo k založeniu záujmového združenia právnických osôb, t.j. ktoré právnické osoby so založením súhlasili, účel, ktorý sa má týmto združením dosiahnuť,, zoznam zakladajúcich členov a ich podpisy. K zápisnici musia byť priložené stanovky schválené ustanovujúcou schôdzou a mená osôb, ktoré sú oprávnené konať v mene združenia. Združenie nadobúda právnu spôsobilosť zápisom do registra združení vedeného okresným úradom príslušným podľa sídla združenia.

Nezisková organizácia poskytujúca verejnoprospešné práce vzniká registráciou na krajskom úrade. Súčasťou návrhu je zakladateľská listina, štatút a čestné vyhlásenie zakladateľov. Neziskovú organizáciu môže založiť fyzická, právnická osoba, alebo štát. Možno ju založiť za účelom poskytovania verejnoprospešných služieb. Pod všeobecne prospešnými službami zákon rozumie najmä poskytovanie zdravotnej starostlivosti, poskytovanie duchovných a kultúrnych hodnôt, tvorbu a ochranu životného prostredia, služby

na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti. Nezisková organizácia zabezpečuje svoju činnosť a hospodári so svojim majetkom a môže užívať majetok štátu alebo územnej samosprávy v súlade s osobitnými predpismi. Majetok n.o tvoria, vklady zakladateľov, príjmy z vlastnej činnosti, príjmy z podnikateľskej činnosti po zdanení, dedičstvo, dary, dotácie zo štátneho rozpočtu, rozpočtu obce alebo štátneho fondu. Nezisková organizácia môže podnikat' za podmienok uvedených v definícii neziskovej organizácie. Nemôže sa však zúčastňovať na podnikaní iných osôb a nemôže ani uzatvárať zmluvu o tichom spoločenstve. Nezisková organizácia hospodári podľa schváleného rozpočtu, ktorý obsahuje všetky rozpočtové príjmy a výdavky, pričom sa zostavuje a schvaľuje na kalendárny rok. Nezisková organizácia je povinná vypracovať výročnú správu a vedie účtovníctvo podľa zákona o účtovníctve. Vidis tu je to pekne bez medzeri

Nadácia vzniká dňom zápisu do registra nadácií, ktoré vedie Ministerstvo vnútra SR. Nadáciu možno založiť nadačnou listinou podpísanou všetkými zakladateľmi. Písomný návrh na zápis nadácie do registra nadácií podáva ministerstvu správca nadácie, overeným osvedčením. Zákon vymedzuje majetok nadácie, pričom sa rozlišuje medzi nadačným imaním, nadačným fondom a ostatným majetkom nadácie. Zavádza sa nový inštitút-nadačné imanie, ako minimálne požadovaný majetok nadácie, ktorý má predovšetkým zabezpečiť trvalý prínos príjmov nadácie.

Neinvestičný fond môže zriadiť fyzická alebo právnická osoba. Fond sa zriaďuje zriaďovacou zmluvou. Súčasťou návrhu je zriaďovacia zmluva, štatút fondu, vyhlásenie o splatení vkladu alebo jeho časti jednotlivými zriaďovateľmi. Registrovaným úradom je krajský úrad príslušný podľa sídla fondu a ústredný register vedie Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Zákon definuje neinvestičný fond ako neziskovú právnickú osobu, ktorá združuje peňažné prostriedky určené na financovanie všeobecne prospešného účelu alebo individuálne určenej humanitnej pomoci pre jednotlivca alebo skupinu osôb, ktoré sa ocitli v ohrození života alebo potrebujú naliehavú pomoc pri postihnutí živelnou pohromou. Na rozdiel od nadácie neinvestičný fond združuje iba peňažné prostriedky. Výdavkami neinvestičného fondu sú výdavky na financovanie účelu fondu a výdavky na správu fondu, ktoré nesmú presiahnuť 15% celkových výdavkov fondu za účtovné obdobie. Zákon zakazuje použiť prostriedky fondu na podnikanie a financovanie činnosti politických strán a hnutí.

Orgány neziskových organizácií

Doteraz všetky uvedené zákonné normy z oblasti neziskového sektora si vyžadujú, aby nezisková organizácia mala stanovené svoje orgány a vytvorenú svoju vnútornú organizačnú

štruktúru. Niektoré zákony presne uvádzajú aké orgány je nevyhnutné vytvoriť (Zákon o nadáciách, Zákon o neinvestičných fondoch, Zákon o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby), iné ponechávajú štruktúru orgánov na rozhodnutí organizácií (Zákon o združovaní). Je na členoch združenia, či si vytvoria „Radu starších“ alebo „Zbor vyvolených“. Organizácia rozhoduje aj o tom, ako jednotlivé orgány obsadí.

Pre združenia je typická voľba členov orgánov, pre nadácie je typické menovanie pre verejnoprospešné organizácie sa zákon nezmieňuje o spôsobe voľby orgánov.

Podmienkou pre obsadenie funkcie je občianska bezúhonnosť.

Zákon o nadáciách, Zákon o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby definujú tri úrovne orgánov:

- Najvyšší orgán - správna rada
- Štatutárny orgán- správca alebo riaditeľ
- Kontrolný orgán - dozorná rada – revízor

O podobnej štruktúre orgánov hovorí aj Zákon o neinvestičných fondoch, ten však neukladá povinnosť vytvorenia dozornej rady, alebo funkcie revízora.

Všeobecne môžeme povedať, že **správna rada** je orgán, ktorý rozhoduje o najdôležitejších otázkach fungovania organizácie. V jej kompetencii je schvaľovanie rozpočtu, ročnej účtovnej uzávierky a výročnej správy. Rozhoduje o zlúčení a zrušení nadácie, ak to nevyklučuje zriaďovacia listina. Menuje likvidátora a rozhoduje o zvýšení alebo znížení základného imania, pričom, ak to stanoví štát, môže mať správna rada aj iné výlučné kompetencie.

Nadácia, verejnoprospešné organizácie musia mať v správnej rade najmenej troch členov u neinvestičných fondov nie je stanovený najmenší počet členov. Členom správnej rady nemôže byť osoba, ktorej sa poskytujú prostriedky fondu či nadácie. Na čele správnej rady je predseda

Riaditeľ alebo správca riadi činnosť organizácie a koná v jej mene a zastupuje ju vo vzťahu k tretím subjektom (Zákon o nadáciách a Zákon o neinvestičných fondoch používa termín správca, Zákon o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby uvádza termín riaditeľ.)Všetky tri zákony ich definujú ako štatutárny orgán organizácie. Správca, alebo riaditeľa volí alebo odvoláva správna rada.

Dozorná rada kontroluje hospodárenie organizácie. Zákon určuje vytvorenie dozornej rady ako povinné pri nadáciách a verejnoprospešných organizáciách. V rámci svojej funkcie sú členovia dozornej rady alebo revízori oprávnení nahliadať do všetkých dokladov a záznamov týkajúcich sa činnosti organizácie, ako aj kontrolovať vedenie účtovníctva.

Kontrolný orgán je tiež oprávnený navrhnúť zvolanie správnej rady a môže sa zúčastňovať na jej zasadnutiach. Tiež môže podávať návrhy na odstránenie nedostatkov.

Členstvo v správnych a dozorných radách je neplatenou funkciou. Ich členovia však majú nárok na náhradu výdavkov, ktoré im pri výkone tejto funkcie vznikli.

Zrušenie a zánik organizácií tretieho sektora

Zákon upravuje zánik **občianskeho združenia** dvoma spôsobmi, dobrovoľným rozpustením alebo zlúčením alebo právoplatným rozhodnutím ministerstva o jeho rozpustení, alebo právoplatným rozhodnutím ministerstva o jeho rozpustení. Združenie zaniká výmazom z registra. Pred zánikom sa vyžaduje majetkové vysporiadanie a likvidácia, ak majetok združenia neprechádza na právneho nástupcu.

Nadáciu možno zrušiť pre dôvody, ktoré boli známe už pri založení organizácie, napr. uplynutie času, na ktorý bola založená nadácia a tiež dosiahnutie účelu, na aký bola založená. Druhým dôvodom môžu byť prejavy vôle správnej rady zrušiť nadáciu. Tretiu skupinu dôvodov tvoria príčiny nedobrovoľného zrušenia, kedy likvidáciu nadácie nariadi súd. Nadácia zaniká dňom výmazu nadácie z registra nadácií. Jej zániku predchádza zrušenie s likvidáciou alebo bez likvidácie. Dohľad nad nadáciami vykonáva Ministerstvo vnútra SR, ktoré kontroluje či nadácia plní účel, na ktorý sa zriadila. Na území SR môže pôsobiť aj zahraničná nadácia.

Zrušenie a zánik **neziskovej organizácie poskytujúcej verejnoprospešné práce** zákon vymedzuje podobne ako pri nadáciách z troch dôvodov, a to dôvody vopred známe pri založení organizácie, prejavy vôle alebo príčiny nedobrovoľného zrušenia, ktoré nariadi súd. Správna rada môže rozhodnúť aj o zlúčení alebo splynutí neziskovej organizácie s inou neziskovou organizáciou alebo nadáciou. Pri zlúčení prechádza majetok zrušenej neziskovej organizácie na neziskovú organizáciu alebo nadáciu, s ktorou sa nezisková organizácia zlúčila.

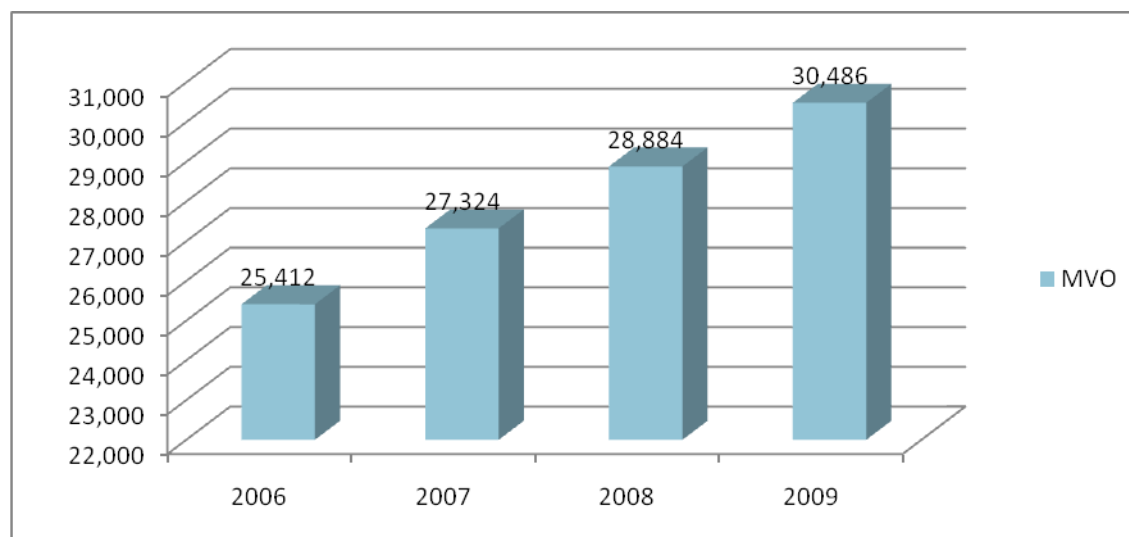
V Tab.2 a na Obr.1 môžeme vidieť tendenciu vývoja mimovládnych organizácií v Slovenskej republike za posledné štyri roky podľa právnej formy.

Tab.2 Prehľad o počte registrovaných mimovládnych organizácií v SR podľa právnej formy za roky 2006, 2007, 2008,2009

Právna forma	Rok 2006	Rok 2007	Rok 2008	Rok 2009
Nadácia	505	502	412	432
Neinvestičný fond	493	487	474	485
Nezisková organizácia poskytujúca verejnoprospešné služby	1034	1157	1171	1180
Združenie	22 290	24 029	25 634	27 173
Záujmové združenie právnických osôb	980	1037	1078	1103
Medzinárodné organizácie a združenia	110	112	115	113

Zdroj: Štatistický úrad SR,2010

Obr.1 Počet MVO organizácií v SR k 31.12.2009

Zdroj : Štatistický úrad, vlastné spracovanie

4.2 Kompetencie tretieho sektora v ochrane životného prostredia

Tretí sektor, ako subjekt práva plní nezastupiteľnú funkciu v ochrane životného prostredia a je nositeľom zákonom stanovených oprávnení a právnych povinností. Kompetencie tretieho sektora zasahujú do všetkých troch úrovní moci v Slovenskej republike.

Organizácie tretieho sektora sa pri svojej činnosti môžu opierať o základné ľudské práva a slobody ako aj o právo na ochranu životného prostredia a právo na súdnu a inú právnu ochranu, ktoré sú zakotvené v Ústave Slovenskej republiky. Politické práva (v rámci nich aj právo slobodne sa združovať) vychádza zo zákona č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov. Aby boli tieto základné práva a slobody zaručené a premietnuté

do zákonov, tretí sektor ovplyvňuje rozhodovanie zákonodarnej moci. Dostupnými prostriedkami MVO na zasahovanie do činnosti zákonodarcov sú petície podľa zákona č.85/1990 Zb. o petičnom práve. V súlade s cieľmi svojej činnosti majú združenia právo obracať sa na štátne orgány aj so sťažnosťami, oznámeniami a podnetmi, ktoré upravuje zák. č.152/1998 Z.z. o sťažnostiach.

Významnú úlohu vo vzťahu medzi tretím sektorom a štátnymi orgánmi zohráva prijatie zákona č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám a zák.č.205/2004 Z.z. o zhromažďovaní, uchovávaní a šírení informácií o životnom prostredí, ktoré zabezpečilo väčšiu transparentnosť, zníženie korupcie a dalo možnosť MVO kvalitnejšiu kontrolu verejnej moci. Organizácie tretieho sektora, podľa zákona č.71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov, podľa §15, ako zúčastnená osoba, sa majú právo zúčastňovať správneho konania. Podľa §15 a ods.2 citovaného zákona zúčastnená osoba má právo byť upovedomená o začatí konania, o iných podaniach účastníkov konania, zúčastniť sa ústneho pojednávania a miestnej obhliadke, ako aj navrhovať dôkazy a doplnenie podkladu rozhodnutia. MVO organizácie môžu byť účastníkmi súdnych sporov vo svojom mene, alebo môžu sprostredkovať zastupovanie občanov. Viac práv zúčastnenej osobe ustanovuje zákon 245/2003 Z.z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Ďalším predpisom, ktorý za určitých okolností pripúšťa účasť občianskych združení na správnom riadení je zákon č.24/2006 o posudzovaní vplyvov na životné prostredie -EIA.³ Podľa tejto normy môže verejnosť, chápaná v najširšom slova zmysle, vrátane zainteresovanej verejnosti(občianska iniciatíva, občianske združenie, mimovládna organizácie) podávať v lehotách stanovených zákonom písomné vyjadrenie k oznámeniu, alebo dokumentácii či posudku EIA. MVO organizácie majú tak možnosť uplatnenia námietok a návrhov s cieľom podporiť ochranu životného prostredia.

Okrem práv majú mimovládne organizácie aj povinnosti voči štátu. Povinnosti vyplývajúce z pozície zamestnávateľa, sú zdrojom štatistických údajov, majú povinnosť vypracovať a posielat' štátnemu orgánu výročnú správu, povinnosť registrovať sa osobitným spôsobom a pod.

³ Environmental Impact Assessment - EIA je považovaný za jeden z hlavných nástrojov medzinárodnej environmentálnej politiky na uskutočňovanie trvalo udržateľného rozvoja. Vo vyspelých krajinách sa uplatňuje viac ako tri desaťročia, na Slovensku sa posudzovanie vykonáva od roku 1994. <http://eia.enviroportal.sk/>

4.3 Vymedzenie územia regiónu Orava

Orava sa administratívne začleňuje do Žilinského samosprávneho kraja. Rozprestiera na severozápadnom Slovensku na ploche 1661 km²s počtom obyvateľov 131 355 (stav k 31.12.2002) a počtom 63 obcí z toho štyri so štatútom mesta. Tvoria ju okresy Dolný Kubín, Námestovo, Tvrdošín. Prirodzenými celkami regiónu z hľadiska geografie, historického vývoja a miestnych zvyklostí sú Horná Orava, Biela Orava a Dolná Orava.

Oravský región je zo severu ohraničený slovensko-poľskou hranicou a pohorím Oravských Beskýd, z východu veľkolepými Roháčmi, ktoré sú súčasťou Západných Tatier, na západe pohorím Malej a Veľkej Fatry a na juhu jedinečnými Chočskými vrchmi. Podľa horopisného členenia územie Oravy patrí do subprovincie Vonkajších Západných Karpát, do oblasti Stredných Beskýd a do Podhôrno-magurskej oblasti. Oblasť Stredných Beskýd ďalej môžeme rozdeliť na menšie celky. Severnú časť Oravy vytvárajú Oravské Beskydy, tie prechádzajú na južnej strane do zníženého územia nazývaného Podbeskydská brázda. Južne od Podbeskydskej brázdy sa tiahne horský celok nazývaný Podbeskydská vrchovina. Prirodzenú hranicu medzi Bielou a dolnou Oravou tvorí Oravská Magura. Po oboch stranách rieky Orava sa rozprestiera Oravská Vrchovina. Juhozápadnou časťou územia Novotargskej panvy zasahujúcej k nám z Poľska je Oravská Kotlina nad ktorú vystupujú Skorušinske vrchy. Výraznú zníženu oproti Skorušinským vrchom predstavuje Podtatranská brázda.

Opisované územie tvorí jednoliaty hydrografický celok takmer všetky rieky v ňom prameniace patria do povodia rieky Oravy. Okrem toho po hrebeni Oravských Beskýd, súhlasne so slovensko-poľskou hranicou prechádza hlavne európske rozvodie medzi baltským a čiernomorským pomorím. Na opisovanom území sa okrem povrchových vôd a umelej vodnej plochy (vodná nádrž Orava)nachádzajú aj podpovrchové a minerálne vody.

Zemepisná poloha a nadmorská výška spôsobujú, že región Orava leží z väčšej časti v chladnej oblasti. Iba dolina rieky Orava má o niečo teplejšie podnebie a patrí do mernej teplej oblasti. Čo sa týka vegetácie, najväčšiu plochu tvoria smrekové monokultúry, významné sú oblasti rašelinísk.

4.4 Analýza okresov regiónu Orava

4.4.1 Okres Dolný Kubín

Okres Dolný Kubín sa svojou rozlohou 491 km² a počtom obyvateľov 39 435 radí medzi druhý najväčší okres regiónu Orava. Na severozápade hraničí s Oravskou Magurou, ktorá je prirodzenou hranicou medzi okresmi Dolný Kubín, Námestovo a Tvrdošín. Západnú

hranicu tvorí NP Malá Fatra a CHKO Kysuce, na juhu sa tiahnú Chočské vrchy s najvyšším vrchom Choč (1611 m n.m.), časť CHKO Veľká Fatra a východnou hranicou sú Skorušinské vrchy. Okres Dolný Kubín je hornatý, značne členitý kraj. Vodnou osou územia je rieka Orava, ktorá sústreďuje vody celého regiónu a pri obci Kraľovany sa vlieva do rieky Váh. Geografická poloha okresu je významná blízkym susedstvom s Poľskom a vzťahmi k sídelnému systému ťažísk osídlenia v strede Slovenska, spájajúcich sídelné, hospodársky silné ťažiská: Žilinu - Martin - Ružomberok – Liptovský Mikuláš.

Kultúrne pamiatky sa nachádzajú v o všetkých obciach okresu a majú historicko-umelecký a sakrálny charakter. Osobitnú skupinu tvoria pamiatky ľudovej architektúry a archeologické lokality. Národnou kultúrnou pamiatkou je Oravský hrad v Oravskom Podzámku, regionálny charakter majú Oravské múzeum P. O. Hviezdoslava, Oravská galéria, historický cintorín v Dolnom Kubíne a pamätný dom M. Kukučina v Jasenovej. Centrom okresu je mesto Dolný Kubín.

Z hľadiska komplexného zhodnotenia stavu ovzdušia, podzemnej a povrchovej vody, pôdy, horninového prostredia, bioty a ďalších faktorov ,sledované územie je zahrnuté najväčšou plochou v stupni 1. (prostredie vysokej úrovne) , ďalej v stupni 3.(prostredie mierne narušené). Za ohrozenú oblasť z hľadiska ŽP, tohto okresu, môžeme považovať územie, ktoré sa viaže na stupeň 4.(prostredie narušené).Rozlohou najmenšia je plocha územia v stupni 2.(prostredie vyhovujúce), stupeň 5. (prostredie silne narušené) nie je určený pre tento okres.

Svojou polohou v údolí hôr Malej Fatry, Chočských vrchov a Oravskej Magury patrí okres Dolný Kubín do prírodne hodnotného prostredia, Na druhej strane ovplyvňuje „bohatstvom“ ako je skládka pevného komunálneho odpadu ,starým ekologickým zařízením zo skládok Široká a Istebné, ktoré nie sú zabezpečené proti presaku skládkových vôd do podlažia a následne do povrchových tokov. Znečistenie rieky Oravy je ovplyvnené, podľa výskum SHMÚ z roku 2007 ,aj znečistením priemyselných odpadových vôd z ČOV Tribometal, ČOV SEZ Dolný Kubín a tiež splaškové odpadové vody z ČOV OFZ Široká, a.s. Istebné a komunálne znečistenie z ČOV Bziny. Hrozbou sú drobné skládky v okolí tokov a v brehových porastoch. Negatívom tohto okresu je aj neúplná kanalizačná sieť, znečisťovanie pôdy poľnohospodárskou a priemyselnou výrobou ako aj antropogénne vplyvy na podzemné a povrchové vody. Ako pozitívne môžeme hodnotiť separovaný zber druhotných surovín z komunálneho odpadu.

4.4.2 Okres Námestovo

Najväčším okresom regiónu Orava so svojou rozlohou 690 km² a počtom obyvateľov 58 549 je okres Námestovo. Tvorí najsevernejšie položenú časť kraja. Severnú časť tvorí Polhorská vrchovina a Oravské Beskydy, na juhu Beskydská vrchovina a Oravská Magura. Najvyšším vrchom je Babia hora (1752 m n. m.). Nížinnú časť okresu tvorí Oravská kotlina, Oravská priehrada, údolie Bielej Oravy, Polhoranky a iných menších tokov. V okrese Námestovo sa nachádza 23 minerálnych prameňov. Okres hraničí s Poľskom. Hlavným centrom okresu je mesto Námestovo. Národnou kultúrnou pamiatkou je lesná úvratňová železnica Chmúra- Tanečník v Oravskej Lesnej, 14 kostolíkov a kaplniek, budovy 7 kúrií a domov a Múzeum Pavla Orságha Hviezdoslava v Oravskej Polhore. Hydrografické pomery Oravy významnou mierou ovplyvnilo vybudovanie vodnej nádrže Orava, ktorá zaberá značnú časť Oravskej kotliny. Uprostred jazera sa nachádzajú dva ostrovy, ktoré pôvodne predstavovali menšie návršia nad obcou Slanica. Jednom z ostrovov, ostrove Slanica, chránenej prírodnej pamiatke, je kostol z 18.storočia. Vodná nádrž Orava disponuje vhodným biotopom pre ryby, ale i pre vtáctvo. Medzi vtákmi sa nachádzajú mnohé vzácne sťahovavé druhy. Významnú živočíšnu zložku predstavujú druhy bezstavovcov. Rašelinové a močaristé plochy sú vhodným biotopom aj pre vzácne a ojedinele sa vyskytujúce druhy plazov a obojživelníkov.

Podľa environmentálnej regionalizácie SR sa okres Námestovo radí do stupňa 1.(prostredie vysokej úrovne) druhá najväčšia plocha územia sa zaraďuje do stupňa 3.(prostredie mierne zaťažené) a zvyšok rozlohy územia do stupňa 2.(prostredie vyhovujúce).Oblasti s narušeným alebo silne narušeným prostredím sa v sledovanom území nenachádzajú. V okrese Námestovo sa nenachádza spaľovňa komunálneho odpadu, spomenutý typ odpadu sa uskladňuje na regionálnej skládke tuhého komunálneho odpadu Zubrohlava. Pokles priemyselnej výroby, spotreby energie a environmentálnej legislatívy, nahrádzanie menej ušľachtilých palív(hnedé uhlie) zemným plynom, viedlo k poklesu emisií v tejto oblasti. SHMÚ vo svojom výskume povrchových vôd z roku 2007 uvádza ako najväčších znečisťovateľov Bielej Oravy- ČOV Oravská Lesná. K znečisťovaniu pôdy ako aj povrchových a podzemných vôd dochádza únikmi odpadov zo septikov, žump naokľko v obciach Hornej Oravy chýba vybudovaná kanalizácia. K eliminovaniu škodlivín z poľnohospodárskych činností prispieva budovanie ekologických poľnohospodárskych družstiev.85% územia okresu zaberá Chránená krajinná oblasť Horná Orava.

4.4.3 Chránená krajinná oblasť Horná Orava

CHKO Horná Orava vznikla v roku 1979 na ploche 70 332 ha. Podľa vyhlášky MŽP SR. č.420 novelizovanej v roku 2003 má rozlohu 58 738ha. Jej správa sídli v Námestove. Jej osobitosťou je, že okrem lesnej krajiny zahŕňa aj pôsobivú sídelnú a poľnohospodársku krajinu a vodnú nádrž Orava, na ktorej brehoch hniezdi mnoho vzácných druhov vtákov. CHKO Horná Orava sa od roku 2005 ako prvá z chránených krajinných oblastí rozčlenila na štyri zóny s diferencovanými ochrannými podmienkami. A zóna má výmeru 1 263 ha (2,2% z celkovej výmery CHKO) a platí v nej najprísnejší 5. Stupeň územnej ochrany. Do A zóny sú začlenené pôvodné horské smrekové pralesy Babej hory a Pilska a vysokohorské a horské biotopy nachádzajúce sa nad nimi. Tiež sem patria zachovalé lesné a nelesné rašeliniská Oravských Beskýd v lokalite Spálený grúnik. Cieľom ochrany v tejto zóne je predovšetkým ochrana prírodných procesov bez priameho zásahu človeka. Územie slúži ako prírodné laboratórium pre vedeckovýskumné a náučné ciele. Je tu zakázané vykonávanie akejkoľvek hospodárskej činnosti. Pohyb návštevníkov je možný iba po existujúcich turistických a náučných chodníkoch. B Zóna má výmeru 3355,6 ha (5,7% z celkovej výmery CHKO) a platí v nej 4.stupeň územnej ochrany. Do B zóny sú zaradené časti územia, ktoré tvoria ochranné pásmo A zóny alebo ktoré predstavujú európsky a národne významné biotopy a lokality výskytu vzácných a ohrozených druhov. Sú tu začlenené všetky významné lesné a nelesné rašeliniská Hornej Oravy(okrem Spáleného grúnika), zachovalý úsek podhorského toku Jelešňa a časť Oravskej priehrady vrátane Vtáčieho ostrova. Cieľom ochrany v B zóne je aktívna ochrana konkrétnych vzácnych biotopov alebo populácií vzácných druhov. Za účelom zachovania alebo zlepšenia stavu týchto biotopov a populácií druhov a je často nutné vykonávanie praktických opatrení , ako napríklad kosenie odstraňovanie náletu drevín, úprava vodného režimu a pod. V B zóne je čiastočne obmedzené vykonávanie hospodárskej činnosti tak, aby nedochádzalo k poškodeniu cieľových biotopov a druhov. Pohyb návštevníkov je podobne ako v A zóne možný iba po existujúcich turistických a náučných chodníkoch. C zóna má výmeru 14 793,2 ha (25,2% z celkovej výmery CHKO) a platí v nej 3.stupeň územnej ochrany. Do C zóny sú zaradené časti územia, ktoré predstavujú ochranné pásmo B zóny, alebo ktoré sú významné z hľadiska migrácie živočíchov a výskytu veľkých šeliem. Sú tu tiež začlenené niektoré človekom výrazne narušené lokality s výskytom veľkých druhov a biotopov. Do C zóny patria lesné komplexy Oravských Beskýd a časti Oravskej Magury (oblasť Paráča a Minčola), veľká časť ochranného lesného pásu Oravskej priehrady, rašeliniská v Hladovských a Suchohorských boroch a na Zimníkoch pri Trstenej, Slanický ostrov a ďalšie. V C zóne sa vykonáva lesohospodárska a poľnohospodárska činnosť na

princípoch trvalej udržateľnosti. Do D zóny je zaradená ostávajúca časť CHKO Horná Orava. Zóna má výmeru 39 325,5 ha (67% z celkovej výmery CHKO) a platí v nej 2.stupeň územnej ochrany. Územie je určené pre rozvoj aktivít človeka pri súčasnom rešpektovaní prírodných daností a zachovaní prírodnej rôznorodosti, krajinskej štruktúry a špecifických foriem osídlenia.

4.4.4 Územie NATURA 2000 na Hornej Orave

Natura 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín EU a hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre príslušný členský štát, ale hlavne pre EÚ ako celok. Hlavným princípom ochrany území Natura 2000 je ochrana ich prírodných hodnôt, najvzácnejších a najohrozenejších biotopov⁴ a druhov na území štátov EÚ. Pričom do úvahy sa berú vedecké, ekonomické, sociálne a kultúrne požiadavky, regionálne a miestne danosti. Sústavu NATURA 2000 tvoria chránené vtáčie územie a územia európskeho významu.

Chránené vtáčie územie Horná Orava sa nachádza v severozápadnej časti Slovenska v pohraničnej oblasti s Poľskou republikou a rozprestiera sa v orografických celkoch Oravská kotlina, Podbeskydská brázda, Podbeskydská vrchovina, Oravské Beskydy a Oravská Magura. Administratívne zasahuje do okresov Dolný Kubín, Námestovo, Tvrdošín. Bolo tu zistených 250 druhov vtákov, z ktorých tu viac ako 60% hniezdi. Územie Hornej Oravy je jedným z troch najvýznamnejších území na Slovensku. Chránené vtáčie je prvým chráneným vtáčím územím na Slovensku, vyhlásené vyhláškou Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č.173/2005 zo dňa 6.apríla 2005.

Na Hornej Orave sa nachádza 10 navrhovaných území európskeho významu. Tieto územia spolu zaberajú 3 026 ha, čo predstavuje 5,2 % z výmery Chránenej krajinskej oblasti Horná Orava. Aj keď navrhované územia európskeho významu na Hornej Orave nepokrývajú veľkú plošnú výmeru, predsa len zahŕňajú všetky významné prírodné fenomény tohto regiónu od vysokohorských spoločenstiev Oravských Beskýd až po vodné biotopy Oravskej priehrady. Až deväť území z desiatich obsahuje jeden alebo viacero typov rašeliniskových biotopov európskeho významu, čo len potvrdzuje skutočnosť, že Horná Orava patrí z hľadiska

⁴ Prírodný životný priestor charakterizovaný určitým vonkajšími podmienkami a súborom v ňom žijúcich organizmov (rastlín a živočíchov)

plochy, počtu a rôznorodosti rašelinísk medzi tri najvýznamnejšie rašeliniskové oblasti na Slovensku, uvádza Trnka a Kopilec.⁵

4.4.5 Okres Tvrdošín

Najmladším ako aj rozlohou a počtom obyvateľom najmenším okresom oravského regiónu je okres Tvrdošín. Jeho rozloha je 479km²a počet obyvateľov 35 741. Nachádza sa vo východnej časti regiónu Orava. Hranice okresu sú tvorené Oravskou kotlinou, široké územie patrí k Oravskej vrchovine. Obce sú sústredené popri rieke Orave a Oravici. Ozdobou okresu sú významné horstvá ako Západné Tatry-Roháče s najvyšším vrchom Baníkov(2178 m n.m), Skorušinské vrchy a časť Oravskej Magury. V okrese Námestovo sa nachádza 23 minerálnych prameňov Centrami okresu sú mestá Trstená a Tvrdošín. V sledovanom území sa nachádza zdroj termálnej vody, ktorá v letných mesiacoch dosahuje teplotu 57°C. Z kultúrnych pamiatok možno spomenúť Múzeum oravskej dediny v Zuberici-Brestovej a pamiatkovú rezerváciu ľudovej architektúry v Podbieli so 72 zrubovými domami. V Tvrdošine je vzácnou UNESCO pamiatkou gotický drevený kostolík z 15. Storočia a Galéria M. Medveckej. Podobne ako predchádzajúce okresy , aj okres Tvrdošín je zaradený do úrovni životného prostredia podľa environmentálnej regionalizácie SR. Sledované územie je zaradené do troch stupňov. Najväčšia plocha sa nachádza v 1. Stupni(prostredie vysokej úrovne). Druhá najväčšia oblasť je zaradená do 3. Stupňa (prostredie mierne narušené) a iba 0,116km² je v 2.stupni (prostredie vyhovujúce). Územie okresu Tvrdošín nie je zaradené do 4. a 5.stupňa , čo by znamenalo z hľadiska ŽP ohrozenú oblasť. Najväčšími znečisťovateľmi ovzdušia je priemyselná výroba, poľnohospodárske družstvá a miestne kotolne na tuhé palivá. Podzemné vody zasahujú znečistené látky z poľnohospodárskej výroby, skládky odpadov, ktoré nie sú zabezpečené proti úniku skládkových vôd do podlažia a do povrchových tokov (skládky v lokalite Jurčov laz), divoké skládky pri vodných tokoch. Stav Oravy v okrese Tvrdošín ovplyvňuje , podľa SHMÚ , komunálne znečistenie obecnými čistiarňami odpadových vôd, ČOV-ústie nad Priehradou, Nižná, Podbiel, Krivá, Dlhá nad Oravou a Horná Lehota.

4.5 Pôsobnosť environmentálnych MVO v regióne Orava

Na základe získaných údajov sme vypracovali prehľad o počte registrovaných environmentálnych MVO v regióne Orava, ktorý uvádzame v nasledujúcej tabuľke.

⁵ TRNKA, R. , KOPILEC, R. , : Horná Orava-európsky významné chránené územie. Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica, s.95-123,

Tab. 3 Počet registrovaných environmentálnych MVO v regióne Orava k 30.01.2010

Právna forma	Okres Dolný	Okres	Okres	Spolu
	Kubín	Námestovo	Tvrdošín	
Nadácie	0	0	0	0
Neinvestičný fond	1	0	0	1
Neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné práce	2	0	2	4
Organizácie s medzi. Prvkom	0	0	0	0
Občianske združenia	2	1	0	3
Záujmové združenia právnických osôb	0	0	0	0

Zdroj: Ministerstvo vnútra SR; vlastné spracovanie,2010

V Oravskom regióne je registrovaných spolu osem MVO organizácií, ktoré majú v popise svojej činnosti uvedenú ochranu a tvorbu životného prostredia. Z hľadiska právnej formy neziskových inštitúcií najväčší podiel majú zastúpené neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné práce v celkovom počte štyri. Ďalšími formami sú občianske združenia v počte tri a jedna environmentálna MVO má formu neinvestičného fondu.

Sídlo v Dolnom Kubíne má neinvestičný fond „**Prečo nie Konope**“. Táto MVO organizácia sa zaoberá myšlienkou presadzovania konopy siatej a konopárstva ako obnoviteľného zdroja s vysokým potenciálom pre rozvoj malého a stredného podnikania, oživenia poľnohospodárstva v súlade s princípmi trvalo udržateľného života. Približne pred rokom táto organizácia prispela k zmene zákona upravujúceho voľné pestovanie konope na Slovensku. Občianske združenie „**Ornitologický klub pri Oravskom múzeu**“ sa aktívne podieľa na ochrane vtáctva Oravy, ale aj celého Slovenska. Významnou mierou prispievajú k ochrane mokradí Hornej Oravy, ako aj priamej ochrane druhov- bocian čierny, orol kriľavý a sova dlhochvostá, vytváraním hniezdnych možností, ako aj potravnjej bázy. Jednou z hlavných činností je aj environmentálna výchova a pestovanie pozitívneho postoja detí, mládeže, ale aj dospelých k prírode počas ornitologických táborov na Orave. OKOM je aktívnou pobočkou Slovenskej ornitologickej spoločnosti /BirdLife Slovensko. Ďalším environmentálnym občianskym združením v okrese Dolný Kubín je „**Slovenská speleologická spoločnosť oblasťná skupina Orava**.“ Pôsobnosť tejto organizácie je zameraná na výskum, ako aj prieskum, dokumentácia či mapovanie jaskýň Oravy a ich fauny a flóry. Hlavnou činnosťou je ochrana jaskýň s cieľom zachovať jaskyne v súčasnom stave so všetkými zložkami ich prirodzeného vývoja s trvalým udržiavaním prírodných faktorov, ktoré

na jaskyňu priamo alebo nepriamo vplývajú. Nemenej dôležitá činnosť tejto organizácie je výchova k ochrane jaskýň, ktorá prebieha formou prednášok, besied, ktoré sú dopĺňané premietaním diapozitívov alebo obrázkov. Momentálne sa okrem spomenutých aktivít SSS, oblastná skupina Orava venuje aj zameriavaniu jaskýň do GPS systému, čo zahŕňa zameriavanie vchodov a vylúčenie duplicitných názvov jaskýň. V starostlivosti a strážnej službe jaskýň, organizácia úzko spolupracuje so Správou slovenských jaskýň, ktorá patrí pod Štátnu ochranu prírody Slovenskej republiky, vo výchovnej činnosti spolupracuje s rôznymi univerzitami. Neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné práce „**PRO-ORAVA**“ „**Orava Plus**“ „**Arva salutaris et litterata**“ a „**Progress Orava**“ majú uvedené v predmete ich činnosti ochranu životného prostredia, ale aktivity v tomto smere neuskutočňujú a ani Obvodný úrad ŽP v Dolnom Kubíne neviduje podnety o poškodzovaní ŽP v Oravskom regióne od týchto organizácií.

4.5.1 Občianske združenie Orava Fenix

Pre mimoriadnu angažovanosť a pôsobnosť v ochrane ŽP, v regióne Orava, venujeme občianskemu združeniu Orava Fenix osobitnú podkapitolu. Občianske združenie je nepolitické, dobrovoľné a záujmové združenie občanov pôsobiacich na území Slovenskej republiky. Je platformou pre činnosť jednotlivcov i skupín pôsobiacich na území Slovenskej republiky, ktoré konajú v súlade s cieľmi združenia. Názov združenia je Orava Fénix, podtitul Asociácia pre obnovu a rozvoj regiónu Orava, v anglickom jazyku Orava Phoenix, subtitle Revival and Development of Orava region Association. Sídлом združenia je Dolný Kubín. Združenie je samostatnou právnickou osobou, ktorá môže vo svojom mene nadobúdať práva a povinnosti.

Orava Fenix vytvára športov a iné voľnočasové aktivity pre manželské páry, mládež a deti. Zapája sa do spoluorganizácie súťaží v Oravskom regióne ako aj do výchovnej činnosti mládeže, a to prednáškami na stredných a základných školách a výstavami v regióne. Ich zánietenosť v ochrane prírodných hodnôt tohto regiónu sa prejavila v kampani proti vybudovaniu skiareálu Námestovské Pilsko. Aktivity združenia sa zamerali na vyjadrenie nesúhlasu so zámerom budovania SKI areálu Námestovské Pilsko na verejnom prerokovaní zámeru v rámci procesu posudzovania vplyvov na životné prostredie. Občianske združenie Orava Fenix vyhlásilo modlitbový reťazec na členov bývalých urbarialistov obce Námestovo, aby správne hlasovali na svojom valnom zhromaždení vo veci prenajatia pôdy pre ski areál. Členovia združenia uviedli negatíva a riziká zámeru vybudovania skiareálu Námestovské Pilsko. Uvádzajú, že vybudovaním areálu môže dôjsť k zničeniu jedinečnej prírody Pilska,

ktoré je zaradené do CHKO Horná Orava. Ohrozené môžu byť vzácne druhy živočíšstva ako aj rastlinstva. Ako využitie prírodných daností Pilska navrhuje „jemnejšie formy turistického ruchu, spojeného s pozorovaním prírody so sprievodcom, pešiu turistiku apod. K zámeru vybudovania SKI areálu Námetovské Pilsko vydalo MŽP SR a viaceré štátne orgány a organizácie kladné stanoviská. Kľúčovou podmienkou realizácie zámeru je však odsúhlasenie prenájmu pozemkov pod ski areál zo strany vlastníkov pozemkov- Bývalých urbarialistov obce Námetovo. Tí na svojom valnom zhromaždení dňa 4.5.2008 jasnou väčšinou hlasov neodsúhlasili prenájom svojich pozemkov za týmto účelom. V rámci aktivít na zlepšenie stavu poľnohospodárskej krajiny Hruštínskeho podolia , organizácia v spolupráci s občanmi vysadila na štyroch miestach v lokalite Baraňárky 100 sadeníc jedle a 50 sadeníc smreka. Na zlepšenie stavu vodného toku Hruštínka a jeho brehových porastov v obci Hruštín vytvorilo združenie projekt, čím vytvorilo predpoklad pre návrat vzácných druhov do tohto úseku. Cieľom projektu bolo zároveň zlepšenie environmentálneho povedomia obyvateľov obce, s osobitným zameraním na deti a ich rodičov a vytvorenie príkladu starostlivosti o vodný tok.

4.5.2 Ciele združenia Orava Fenix

Cieľom združenia Orava Fenix je poznávať prírodné a kultúrne hodnoty regiónu Orava a Slovenskej republiky, podieľať sa na propagácii a rozvoji regiónu Orava a Slovenskej republiky doma i v zahraničí, ako aj budovať a podporovať pozitívny a aktívny postoj obyvateľov k prírodným kultúrnym a spoločenským hodnotám regiónu Orava a Slovenskej republiky. Jedným z ďalších cieľov je aj prispievať k ochrane, zachovaniu a obnove prírodných a kultúrnych hodnôt regiónu Orava a ochraňovať a akcentovať spoločenské hodnoty európskej kultúrnej tradície. Okrem toho má združenie ako predsavzatie aj podporu občianskej angažovanosti vlastných členov i ostatných obyvateľov, vytváranie platformy pre odborný rozvoj vlastných členov s vyššie uvedenými cieľmi.

Stanovené ciele združenie naplní prostredníctvom poznávacej, osvetovej, publikačnej, poradenskej aj vzdelávacej činnosti, taktiež realizáciou praktických opatrení na zachovanie alebo obnovu cenných kultúrnych pamiatok a ekologicky významných lokalít. Okrem spomínaného aj budovaním medzinárodných kontaktov a výmenou informácií so subjektami slovenských a európskych regiónov, ktoré vyvíjajú podobnú činnosť. Pri svojich aktivitách združenie garantuje dodržiavanie morálnych zásad a profesionálnej etiky, ako aj odbornú spôsobilosť svojich členov.

4.5.3 Orgány združenia Orava Fenix

Najvyšším rokovacím orgánom a rozhodovacím orgánom združenia je **Zhromaždenie členov združenia**, ktoré zvoláva Správna rada najmenej jedenkrát ročne. Ak o to požiada 1/3 riadnych členov združenia, Správna rada je povinná zavolať Zhromaždenie členov združenia do dvoch mesiacov od tohto požiadania. Ak o to požiada kontrolór, Správna rada je povinná zavolať Zhromaždenie členov združenia do jedného mesiaca od jeho požiadania. Zhromaždenie členov združenia rozhoduje o všetkých základných otázkach týkajúcich sa združenia. Schvaľuje stanovky združenia, ich zmeny a doplnky. Volí a odvoláva členov Správnej rady a kontrolóra. Taktiež schvaľuje plán činnosti združenia, správu o činnosti združenia, rozpočet a správu o hospodárení, vnútorný poriadok združenia a volebný poriadok. Rozhoduje o zrušení združenia a v jeho kompetencii je aj schvaľovanie povinného ročného členského príspevku na návrh Správnej rady. Zhromaždenie členov združenia je uznášaniaschopné, ak je prítomných najmenej 50% riadnych členov. Jeho uznesenie je schválené súhlasom nadpolovičnej väčšiny hlasov prítomných riadnych členov. Na schválenie zmeny stanov je potrebný súhlas 2/3 väčšiny hlasov prítomných riadnych členov. Voľba členov orgánov združenia sa riadi platným volebným poriadkom.

Trojčlenná **Správna rada** je výkonným orgánom združenia. Zabezpečuje, riadi a zodpovedá za činnosť združenia v období medzi zasadnutiami Zhromaždenia členov združenia. Správna rada je uznášaniaschopná, ak sú prítomní všetci jej členovia. Na platnosť jej rozhodnutia je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny členov Správnej rady. V prípade rovnosti hlasov rozhoduje hlas predsedu združenia. Medzi kompetencie správnej rady patrí zvolávanie Zhromaždenia členov združenia, rozhodovanie o prijatí nových členov, resp. o vylúčení členov a evidenciu členov združenia. Má pod správou majetok združenia. Okrem toho informuje členov o činnosti združenia a aktívne sa zasadzuje za plnenie cieľov združenia. Zabezpečuje splnenie uznesení, ktoré boli prijaté Zhromaždením členov združenia. Jej úlohou je chrániť a presadzovať záujmy členov združenia. Volí a odvoláva spomedzi svojich členov predsedu združenia a rozhoduje o zrušení združenia v prípade, ak sa zhromaždenie členov združenia nezíde do troch mesiacov, aby rozhodlo o zrušení združenia.

Štatutárnym orgánom združenia je **predseda združenia**, ktorý zastupuje združenie navonok a koná v jeho mene vo všetkých veciach. Predseda združenia riadi činnosť združenia a vykonáva neodkladné rozhodnutia v čase medzi zasadnutím Správnej rady v prípade potreby, predseda združenia môže poveriť vykonávaním svojej funkcie iného člena Správnej rady.

Správna rada sa schádza spravidla jeden krát za mesiac. Schôdze Správnej rady

zvoláva- predseda združenia. Funkčné obdobie členov Správnej rady je trojročné. Správna rada môže v prípade uvoľnenia z funkcie člena Správnej rady kooptovať do tejto funkcie člena v súlade s volebným poriadkom. Tento člen zastáva uvedenú funkciu do konca funkčného obdobia. Pri uvoľnení dvoch členov správnej rady sa uskutočnia doplňovacie voľby. Uvoľnenie z funkcie člena Správnej rady môže byť z dôvodu odstúpenia, vylúčenia zo združenia, odvolania alebo úmrtia.

Kontrolór je člen združenia volený Zhromaždením členov združenia na dobu piatich rokov. Zúčastňuje sa zasadnutí Zhromaždenia členov združenia a kontroluje plnenie uznesení Zhromaždenia členov združenia a činnosť Správnej rady. Za týmto účelom má prístup ku všetkým dokladom združenia. Kontrolór dohliada na riadny výkon činností vykonávaných v rámci združenia a kontroluje hospodárenie združenia. Je oprávnený požiadať Správnu radu o zvolanie Zhromaždenia členov v prípade, že v rámci svojej kontrolnej činnosti zistí také skutočnosti, ktoré sú dôležité pre samotnú činnosť združenia. Ak Správna rada nezvolá Zhromaždenie členov združenia do jedného mesiaca odo dňa doručenia písomnej žiadosti kontrolóra predsedovi Správnej rady, kontrolór zvolá Zhromaždenie členov združenia do jedného mesiaca odo dňa uplynutia lehoty pre zvolanie Zhromaždenia Správnu radou.

Združenie je oprávnené zriadiť organizačnú zložku, v mene ktorej bude konať vedúci organizačnej zložky. Organizačná zložka musí vo svojom názve obsahovať názov občianskeho združenia s uvedením, že ide o organizačnú zložku. O zriadení organizačnej zložky, ako aj o menovaní vedúceho organizačnej zložky rozhoduje Správna rada.

4.5.4 Hospodárenie združenia Orava Fenix

Majetok združenia tvoria najmä členské príspevky a dotácie štátnej správy, ďalej dary sponzorov a hmotný majetok združenia. Združenie Orava Fenix disponuje prostriedkami získanými pri organizovaní rôznych aktivít v rámci cieľov činnosti združenia a získanými z grantov a finančných podpôr. Imanie je tvorené aj inými príjmami, vecami a majetkovými právami dosahovanými v súlade s platnými právnymi predpismi Slovenskej republiky.

Hospodárenie s majetkom združenia sa uskutočňuje v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi, stanovami združenia a rozhodnutiami orgánov združenia. Za hospodárenie združenia a vedenie účtovníctva zodpovedá Správna rada.

4.6 Pôsobnosť ostatných MVO environmentálnych organizácií v regióne Orava

Okrem horeuvedených mimovládnych organizácií, ktoré sú registrované v registri Ministerstva vnútra Slovenskej republiky so sídlom v okresoch Dolný Kubín, Tvrdošín alebo Námestovo, sa ochranou prírody a životného prostredia zaoberajú aj iné mimovládne organizácie, ktorých pôsobnosť nie je geograficky ohraničená. Podtatranskej oblasti, ktorá zasahuje aj do regiónu Orava sa venuje občianske združenie „**OZ TATRY**“ so sídlom v Liptovskom Mikuláši, ktorého cieľom je podporovať všetky občianske iniciatívy, ktoré smerujú k zachovaniu všetkých foriem života na Zemi, k dosiahnutiu trvalo udržateľného rozvoja, ktorý by bol v súlade s prírodou, k zmene postojov obyvateľov SR pri rozhodovaní o veciach verejných a výchova a vzdelávanie všetkých vrstiev obyvateľstva. Občianske združenie je mimoriadne aktívne v odstraňovaní čiernych skládok. Poskytovaniu finančnej a nefinančnej podpore mimovládnych neziskovým organizáciám, občanom, občianskym iniciatívam, prispievaniu k trvaloudržateľnému rozvoju spoločnosti sa venuje „**Nadácia Ekopolis**“ so sídlom v Banskej Bystrici. „**Biomasa**“ so sídlom v Martine, je nezisková organizácia, ktorá sa zaoberá výrobou, predajom a dopravou drevných paliet, rekonštrukciou kotolní z uhlia, koksu a kalov na biomasu, prevádzkou a servisom vlastných kotolní na biomasu, predajom tepla, propagáciou využívania biomasy na Slovensku, konzultačnou a poradenskou činnosťou v oblasti využívania biomasy, realizáciou investičných a neinvestičných projektov využívania biomasy. Realizované projekty tejto organizácie boli aj v Oravskom regióne. Podnet na ochranu Chrapkáčov poľných na Orave, ako aj posunutie prác zateplovania bytoviek v Námestove pre hniezdenie vtáctva podala „**Spoločnosť pre ochranu vtáctva na Slovensku**“ so sídlom v Bratislave. Lesoochranárske združenie „**VLK**“ bojovalo okrem iného o zastavenie používania nebezpečných pesticídov na území Chránenej krajinskej oblasti Horná Orava, v blízkosti prírodnej rezervácie Pilsko. Ochrane biodiverzity ako predpokladu rozvoja CR v regióne Orava, zvyšovaniu environmentálneho povedomia miestnych obyvateľov sa venuje občianske združenie „**Ochrana dravcov na Slovensku**“ so sídlom v Bratislave.

4.6.1 Občianske združenie Slovenský kosecký spolok

Každá zo spomenutých environmentálnych MVO organizácií vykonáva pre ochranu životného prostredia nielen na Orave, ale na celom Slovensku, dôležitú a zmyslu plnú činnosť. Avšak pre netradičné aktivity zamerané na zachovanie tradičného sme sa rozhodli

v nasledujúcej kapitole analyzovať pôsobnosť občianskeho združenia Slovenský kosecký spolok.

4.6.2 Ciele občianskeho združenia Slovenský kosecký spolok

Uvedené združenie sa snaží okrem ochrany životného prostredia aj o zachovanie a rozvoj prírodného, historického a kultúrneho dedičstva. Činnosť zameriava na kultúrno-spoločenské a športové využitie voľného času členov a regeneráciu psychických síl členov, ako aj na rozvoj vidieckeho turizmu zvýšením ekologicko - environmentálneho vedomia a myslenia verejnosti. Slovenský kosecký spolok organizuje súťaže Slovenskú koseckú ligu a súťaž o Slovenský kosecký pohár v ručnom kosení trávy. Jedná sa o súťaž v ručnom kosení trávy, ktorá sa organizuje aj v Oravskom regióne , a to v obci Hruštín. Súťažiaci majú za úlohu pokosiť úsek určený podľa kategórie, a to tradične s ručnou kosou. Kategórie sú rôzne ako napríklad muži do 60 rokov, muži nad 60 rokov, ženy, nosiči vody. Oblíbená je kategória otec a syn a päťčlenné družstvá. Pri kosení sa meria čas a posudzuje sa kvalita skoseného úseku. Táto súťaž je nielen športovou aktivitou , ale taktiež umocňuje vzťah človeka k prírode a podporuje ekologické obhospodarovanie lúk a pasienkov. Okrem toho spolok organizuje Slovenskú koseckú exhibíciu spojenú s odbornou konferenciou na tému Obhospodarovanie trvalých trávnych porastov v chránených územiach, avšak tejto aktivite sa zatiaľ spolok aktívne nevenuje.

4.6.3 Organizačná štruktúra Slovenského koseckého spolku

Stálym koordinačným a poradným orgánom pre operatívne, odborné a hospodárske vedenie je Rada starších, ktorá sa schádza minimálne 2x ročne. Je riadená Staršinom. Rada starších navrhuje a schvaľuje Dozornú radu. Dozorná rada je najvyšším kontrolným orgánom SKoS. Jej hlavným poslaním je kontrolovať hospodárenie s majetkom SKoS, vyjadrovanie sa k správe o hospodárení predkladanú Radou starších na Členskom zlete a predkladanie svojich záverov na schválenie Členského zletu. Najvyšším orgánom združenia je Členský zlet, ktorý zvoláva Rada starších min. 1x ročne. Členský zlet môže rozhodnúť o názve a symbolike občianskeho združenia a stanoviť hlavné smery rozvoja SKoS. Má v kompetencii schvaľovať, meniť a rušiť stanov, organizačný poriadok a vydávať vnútorné predpisy. Členský zlet volí a odvoláva členov Rady starších, Dozornej rady a Staršinu z členov združenia. Okrem toho schvaľuje a prejednáva výročnú správu o činnosti, stav rozpočtu hospodárenia s majetkom a revíziu správu a má právo rozhodovať o zrušení a spôsobe vysporiadania sa so zostatkovým majetkom SKoS. Štatutárnym orgánom je Staršina, ktorá má za úlohu zastupovať združenie

navonok a riadiť činnosť orgánov SKoS. V prípade potreby deleguje právomoc na členov Rady starších. Základnými členskými územnými bunkami sú oblastné družiny. Môžu byť zriaďované v jednotlivých kultúrnych oblastiach (napr. Horehronská, Oravská, Liptovská, Kysucká, Šarišská...).Oblastné družiny nemajú právnu subjektivitu . Zastupuje ich vodca družiny, ktorého si členovia oblastnej družiny zvolia spomedzi svojich členov nadpolovičnou väčšinou.

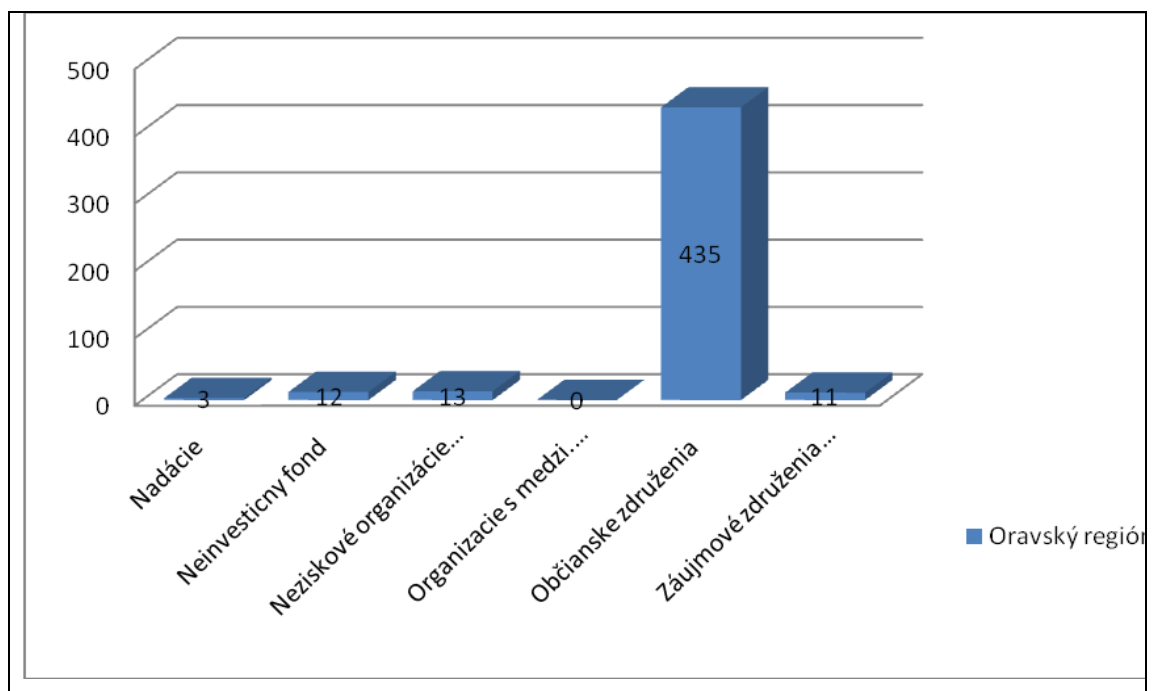
4.6.4 Hospodárenie a majetok

Majetok SKoS tvorí hmotný a nehmotný majetok, pohľadávky a iné majetkové práva k výsledkom duševnej činnosti. Zdrojom majetku sú členské príspevky a poplatky ako aj príspevky kolektívnych členov. Imanie združenia je tvorené príjmami zo súťažnej a kultúrno-spoločenskej činnosti a príjmami z vlastnej činnosti a poplatky za služby. Príspevky a dotácie od iných organizácií, sponzorov a štátu, dary , dedičstvo ,granty, príjmy z reklamy, úroky na účte v banke sú kapitálom združenia.

4.7 Syntéza a komparácia tretieho sektora na Orave

Na základe získaných údajov sme tretí sektor v Oravskom regióne, graficky znázornili nasledovne:

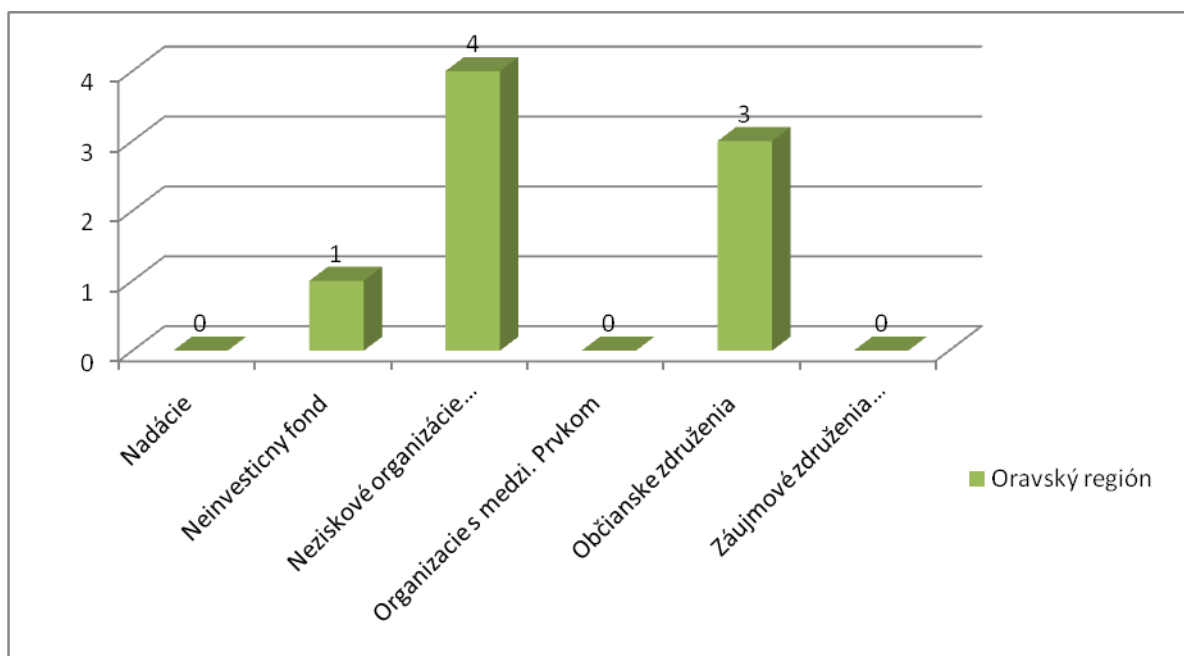
Obr. 2 Štruktúra organizácií tretieho sektora podľa právnej formy v regióne Orava k 30.01.2010

Zdroj údajov: Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, vlastné spracovanie,

Obrázok č.2 nám znázorňuje podiel a štruktúru mimovládnych organizácií v sledovanom území rozdelený podľa právnej formy organizácií. V regióne je registrovaných 435 občianskych združení čo je 92% z celkového počtu mimovládnych organizácií. Druhý najväčší podiel tvoria neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné práce v celkovom počte 13. Tvoria tak 3% z celkového počtu organizácií. 3% zastúpenie majú neinvestičné fondy s počtom 12. Zaujmové združenia právnických osôb sú registrované v celkovom počte 11 čo predstavuje 2% z celkového počtu. Najmenšie zastúpenie majú podľa právnej formy nadácie. V registri MVS SR je ich zaregistrovaných celkový počet 3, a to je 0,6% zo všetkých organizácií tretieho sektora v Oravskom regióne.

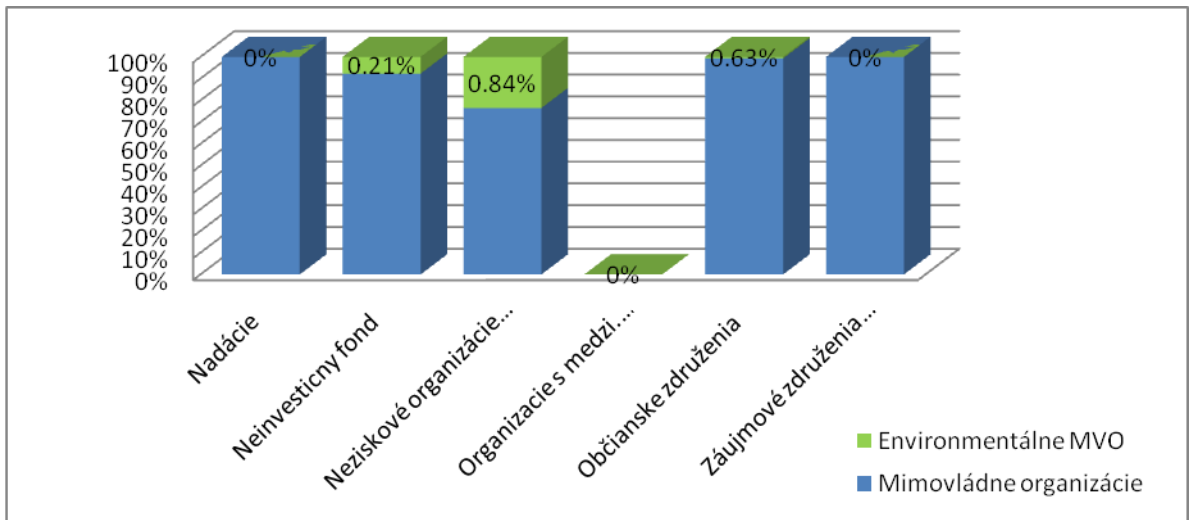
Obr. 3 Štruktúra environmentálnych organizácií tretieho sektora, podľa právnej formy v Oravskom regióne k 30.01.2010

Zdroj údajov: Ministerstvo vnútra SR, Slovenská agentúra životného prostredia

Z uvedeného obrázku č.3 vyplýva, že v Oravskom regióne je z hľadiska právnej formy najväčší počet environmentálnych neziskových organizácií poskytujúcich verejnoprospešné práce, v celkovom počte 4. Ďalej nasledujú občianske združenia s počtom 3. V sledovanom území bol registrovaný 1 neinvestičný fond zriadený za účelom ochrany životného prostredia. Organizácie s medzinárodnou účasťou a nadácie nie sú registrované v tomto regióne.

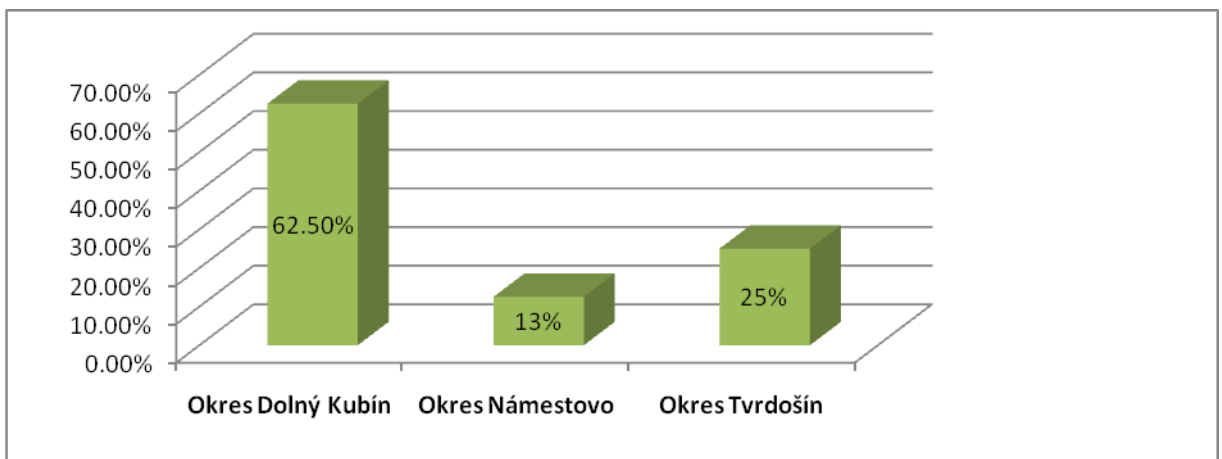
Obr. 4 Komparácia podielu environmentálnych mimovládnych organizácií v regióne Orava s celkovým počtom MVO organizácií k 30.01.2010

Zdroj: Vlastné spracovanie

Obrázok č.4 zobrazuje podiel environmentálnych organizácií z celkového počtu mimovládnych organizácií z hľadiska právnej formy. Neinvestičný fond zaoberajúci sa životným prostredím tvorí 0,21% z celkového počtu MVO, neziskové organizácie tvoria 0,84% z celkového počtu organizácií a environmentálne občianske združenia tvoria 0,63% z celkového počtu občianskych združení za región.

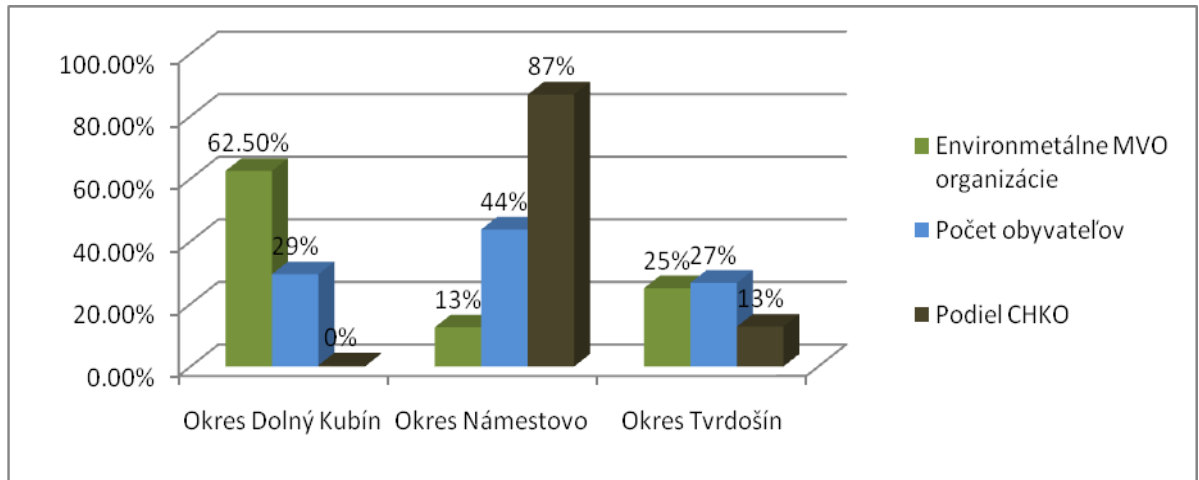
Obr. 5 Podiel počtu environmentálnych MVO organizácií podľa okresov regiónu Orava

Zdroj údajov: Slovenská agentúra životného prostredia, Ministerstvo vnútra SR

Pomer environmentálnych mimovládnych organizácií v jednotlivých okresoch regiónu môžeme prehľadne vidieť v grafe č. 4. 62,5% organizácií zaoberajúcimi sa životným prostredím je registrovaných v okrese Dolný Kubín. V okrese Tvrdošín sídli 25 % z celkového počtu environmentálnych organizácií a najmenší podiel 12,5% organizácií je v okrese Námestovo.

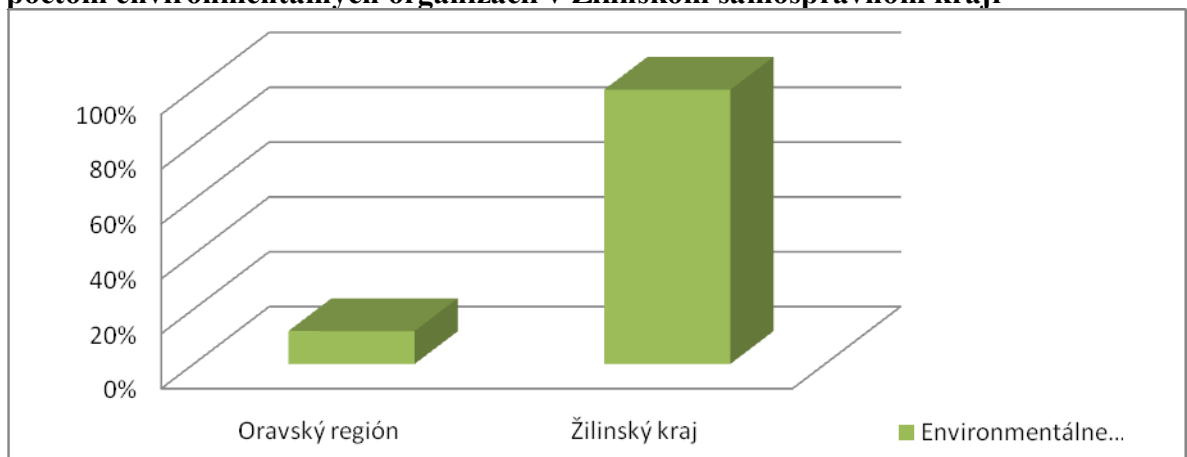
Obr. 6 Komparácia počtu environmentálnych MVO organizácií v regióne Orava s počtom obyvateľov a s podielom chránenej krajinnej oblasti v regióne podľa jednotlivých okresov

Zdroj údajov: Slovenská agentúra životného prostredia, Ministerstvo vnútra SR, CHKO HO

Keď si na obrázku č.6 porovnáme počet organizácií tretieho sektora pôsobiacich v ochrane a tvorbe ŽP s počtom obyvateľov a podielom chránenej krajinnej oblasti za jednotlivé okresy regiónu, môžeme zistiť, že okres Námestovo s najväčším počtom obyvateľov 58 549, ako aj najväčším podielom chránenej krajinnej oblasti 70 332 ha, má registrované 1 občianske združenie. Naopak v okrese Dolný Kubín, ktorý má 39 435 obyvateľov a 300 ha chráneného územia, má sídlo celkovo 5 mimovládnych organizácií. Okres Tvrdošín s počtom obyvateľov 35 741 a s 10 300 ha chránenej krajinnej oblasti má registrované 2 neziskové organizácie, ktoré majú vo svojom účely uvedenú ochranu a tvorbu životného prostredia v regióne Orava.

Obr. 7 Komparácia počtu environmentálnych organizácií v regióne Orava s celkovým počtom environmentálnych organizácií v Žilinskom samosprávnom kraji

Zdroj údajov: Slovenská agentúra životného prostredia, Ministerstvo vnútra SR

Na obrázku č. 7 môžeme vidieť percentuálny podiel environmentálnych organizácií registrovaných v troch okresoch Oravského regiónu, ktoré tvoria 12% z celkového počtu organizácií registrovaných v Žilinskom samosprávnom kraji.

Analýzou a syntézou tretieho sektora vo vymedzenom území sme dospeli k záveru, že v okresoch Dolný Kubín, Námestovo, Tvrdošín, ktoré tvoria región Orava je spolu registrovaných 474 mimovládnych organizácií. Z celkového počtu uvedených organizácií tretieho sektora sa podľa registra Ministerstva vnútra 8 z nich venuje ochrane a tvorbe životného prostredia v regióne Orava, čo znamená 2% z celkového počtu mimovládnych organizácií v sledovanom území. Pritom z celkového počtu 66 neziskových environmentálnych organizácií v Žilinskom samosprávnom kraji je 5 registrovaných v okrese Dolný Kubín, 2 v okrese Tvrdošín a 1 v okrese Námestovo. Komparáciou počtu registrovaných organizácií s počtom obyvateľov a podielu chránenej krajinnej oblasti v regióne sme zistili, že počet environmentálnych organizácií je nepriamo úmerný počtu obyvateľov a veľkosti chráneného územia. Kým okres Námestovo s najväčším počtom obyvateľov a s najviac ha chráneného územia má v registrácii najmenší počet environmentálnych organizácií. Okres Dolný Kubín, ktorý je z hľadiska znečistenia najviac znečisteným okresom spomedzi troch Oravských okresov má najväčší počet mimovládnych environmentálnych organizácií.

Z hľadiska právnej formy 92% z celkového počtu organizácií tretieho sektora zastupujú občianske združenia, kým v rámci environmentálnych organizácií z hľadiska právnej formy majú väčšinový podiel neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné práce.

4.8 SWOT analýza neziskového sektora na Orave

Na základe doterajších zistení z preskúmania existujúcich právnych predpisov určujúcich postavenie a kompetencie tretieho sektora, ako aj na základe vlastných pozorovaní, skúseností a rozhovorov s pracovníkmi obvodných úradov životného prostredia v Dolnom Kubíne, Námestove a Tvrdošíne a predstaviteľmi všetkých skúmaných organizácií v regióne, aj mimo regiónu Orava sme vypracovali SWOT analýzu tretieho sektora na Orave. Kombinácia a prienik vonkajších hrozieb a príležitostí s vnútornými silnými a slabými stránkami neziskového sektora nám pomôže pri formulácii konkrétnych návrhov v ďalšej časti práce.

Silné stránky

- Flexibilita, vyplývajúca z relatívnej jednoduchosti s akou môžu neziskové organizácie vzniknúť a zaniknúť
- Vyššia operatívnosť a efektivita riešenia problémov, oblasť činnosti je známa orgánom organizácií
- Menší rozsah činnosti, ktorý poskytuje príležitosť na lepšie prispôsobenie sa potrebám
- Inovatívnosť
- Menší rozsah byrokracie
- Schopnosť mobilizovať sily
- Viac technických a odborných vedomostí
- Samoregulačné mechanizmy, etické kódexy, pravidlá transparentnosti
- Podporovanie zamestnanosti
- Pomerne veľa aktivistov a dobrovoľníkov ochotných poskytnúť bezplatnú pracovnú silu

Slabé stránky

- Nedostatok materiálových a ľudských zdrojov na začatie programov
- Závislosť od darcov
- Negatívne postoje k vládnejmu sektoru
- Neznalosti pravidiel EÚ
- Nízka profesionalita
- Neznalosť nástrojov budovania partnerstiev
- Nevyužívanie marketingových nástrojov ako v podnikateľskom sektore

Príležitosti

- Viaczdrojové financovanie
- Existencia inštitucionálnych štruktúr, dobrovoľnícke neziskové organizácie často začínajú pracovať v konkrétnych oblastiach ešte skôr, než tam začne svoje programy vytvárať vláda

- Väčší prístup k súkromným zdrojom a dobrovoľníckej práci, ktorá môže zvýšiť kvalitu poskytovaných služieb
- Možnosť získania 2% z daní právnických osôb
- Využívanie príkladov zo zahraničia
- Rastúca ochota ľudí darovať
- Schopnosť čerpať prostriedky z EÚ, využívanie fondov

Ohrozenia

- Negatívne ponímanie tretieho sektora, nedôvera v neziskový sektor
- Nedostatočná informovanosť zo strany štátnych orgánov
- Nespolupráca štátnych orgánov, verejná správa neberie neziskové organizácie ako rovnocenného partnera
- Tendencia verejnej správy uprednostňovať nekonfliktné organizácie, odmietanie názorov neziskových organizácií
- Nezáujem o názory odborníkov z neziskového sektora
- Neexistencia cieľeného systému priamej finančnej podpory, dobrovoľnícke organizácie musia hľadať grantové možnosti a odpovedať na výzvy donorov, ktoré spadajú do ich pôsobenia
- Nezáujem spoločnosti, strata motivácie pracovať v neziskovom sektore
- Korupcia, tunelovanie dotačných systémov
- Lobbying zo strany politikov
- Mediálne kauzy politikov a známych osobností týkajúceho sa transparentného fungovania neziskových organizácií
- Neexistencia koncepcie financovania tretieho sektora
- Absencia právnej úpravy dobrovoľníctva

5 DISKUSIA

Environmentálne právo sa prostredníctvom právnych noriem a jednotlivých subjektov snaží o starostlivosť a tvorbu životného prostredia. Tretí sektor ako subjekt práva životného prostredia má určité práva a povinnosti, ktoré mu vyplývajú z právnej úpravy neziskového sektora, ako právnickej osobe. Avšak legislatívne stanovené kompetencie sa nie vždy dodržiavajú. Tretí sektor má síce právo v zmysle zákona č.71/1967 Zb o správnom konaní zúčastňovať sa na správnom konaní, ale väčšinou sa stáva, že organizácia nemá vedomosť o tom kedy, kde a aké správne konanie prebieha. Mimovládne organizácie sa potom zjavujú pri pripomienkovaní rozhodnutí a za svoj záujem sú často nenávidené a považované len za extrémistov a vykladačov práva. Predstavitelia mimovládnych organizácií uvádzajú, že v mnohých zákonoch nie sú MVO účastníkmi konania a ani inými zúčastnenými osobami, napr. zákon o odpadoch v kontexte zákona o správnom konaní. Neziskové organizácie sa sťažujú na obštrukcie zo strany štátnych orgánov. Faktom je, že väčšina zákonodarných iniciatív prichádza z vlády. Navrhujeme preto, aby vykonávatelia zákonodarnej moci – poslanci Národnej rady SR pri príprave a schvaľovaní zákonov ohľadom ochrany životného prostredia, či neziskových organizácií, konzultovali svoje zámery práve s environmentálnymi mimovládnymi organizáciami, ktorí sa problematike znečisťovania a ochrany ŽP venujú.

Podľa výskumu o postojoch a motívoch mladých ľudí k dobrovoľníctvu, realizovanom občianskym združením INEX Slovakia v roku 2009 (35), najväčší počet oslovených respondentov pokladalo ako najväčšiu bariéru pre vykonávanie dobrovoľníckych aktivít – nedostatok informácií alebo žiadne informácie. Podľa zistení časť mladých ľudí nedôveruje organizáciám a považuje ich za zle organizované a uzavreté do seba. Je to preto, že tretiemu sektoru málo kto rozumie a existuje o ňom málo zdrojov a informácií, chýba prehľadná a systematicky usporiadaná úprava tretieho sektora. S rastúcou potrebou ochrany životného prostredia je potrebné zapájať viac ľudí do dobrovoľníctva, zvyšovať jeho status, a to propagáciou a zviditeľňovaním dobrovoľníctva, zlepšovaním inštitucionálnej štruktúry organizácií tretieho sektora. Riešením by bolo vybudovanie dobrovoľníckeho centra, ktoré by podporovalo spoluprácu jednotlivých organizácií s verejnou správou a samosprávou. Vzťah verejnosti a tretieho sektora je založený na dôvere. Preto je dôležité dodržiavať a propagovať transparentnosť. Navrhujeme organizáciám vytvárať určité sebakontrolné a sebaregulačné mechanizmy na plnenie misie ku ktorej sa organizácia hlási. Verejnými diskusiami v spolupráci so samosprávou navrhujeme informovať a pozdvihovať úroveň vedomia a informovať verejnosť. Štát by mal zasa vytvoriť účinné prostriedky ktorými by sa vytriedili organizácie tretieho sektora, ktoré neplnia svoju funkciu a kazia meno ostatným organizáciám

tretieho sektora. Podľa Brozmanovej (4) súčasná slovenská legislatíva problematiku dobrovoľníctva neupravuje. Prínosom pre tretí sektor vidíme v prijatí nového zákona o dobrovoľníctve, čo by zabezpečilo definíciu dobrovoľníka, vymedzili by sa jeho práva a povinnosti. K zvýšeniu motivácie účasti na dobrovoľníckej práci by prispela podpora zo strany štátu vo forme zarátania času dobrovoľníckej práce do odpracovaných rokov. Ponižilo by sa tak negatívne vnímanie dobrovoľníctva ako práce zadarmo.

Na uskutočňovanie aktivít tretieho sektora vplývajú finančné zdroje. Predstavitelia environmentálnych organizácií zdieľajú rovnaký názor ako Meríčková (19), ktorá uvádza, že mimovládne organizácie bez podpory iných subjektov nevytvárajú dostatok finančných zdrojov na zabezpečenie verejných služieb. Pre neziskový sektor je charakteristická neustála závislosť od externých zdrojov. Aj napriek tomu, že na Slovensku máme EÚ fondy, je pre mimovládne organizácie náročné čerpať tieto prostriedky. Viaceré z fondov podliehajú byrokratickému zaťažaniu, schvaľovací proces žiadostí aj vyúčtovaní trvá niekoľko mesiacov a možnosti na zmeny v rozpočte minimálne. Od MVO sa vyžaduje spolufinancovanie a dostatok vlastných prostriedkov na realizáciu jednotlivých projektových aktivít, ktoré sú po schválení vyúčtovania refundované. To spôsobuje, že neziskové organizácie nemôžu naraz implementovať viaceré projekty. Navrhujeme aktivity organizovať formou vytvárania partnerstiev medzi samosprávou a štátnou správou a podnikateľským sektorom. Čo by viedlo nielen k viaczdrojovým finančným prostriedkom, ale aj k zlepšeniu vzťahov medzi štátnou správou a tretím sektorom. Spojením viacerých subjektov sa zvýšia možnosti a pribudnú finančné zdroje na dosahovanie cieľov.

Smerom k spolupráci orgánov štátnej správy a neziskového sektora, ako aj k spolupráci medzi organizáciami v ochrane životného prostredia, navrhujeme projekt na zachovanie biodiverzity na území Oravy. Analýzou prírodného prostredia Oravského regiónu sme zistili, že Orava disponuje jedinečnými prírodnými krásami a rozmanitosťou krajiny. Osobitná pozornosť by sa mala venovať ochrane prírody na Hornej Orave, územiám európskeho významu. Medzi ojedinelé a vzácne biotopy Slovenska a sveta patria oravské rašeliniská, preto ako oblasť spoločného záujmu navrhovaného projektu by boli rašeliniská, slatiny a brehové porasty riek, bohaté na vzácne druhy biotopov, na ktoré má negatívny vplyv absencia tradičného spôsobu obhospodarovania - kosenia. Hlavným predmetom projektu by bolo ručné kosenie týchto oblastí, čím sa zabránilo zarastaniu týchto oblastí a znehodnoteniu vzácných druhov rastlín. Do projektu by boli zapojené štátne orgány zastúpené Štátnou ochranou prírody v Námestove, mimovládne organizácie pôsobiace v regióne, ktoré sa

zaoberajú ochranou životného prostredia - Občianske združenie Orava Fénix a Občianske združenie Slovenský kosecký spolok. Návrh bude predložený jednotlivým subjektom.

Štátne orgány nedisponujú takým zdrojom ľudskej angažovanosti ako občianske združenia. Dobrovoľníci pracujú priamo v teréne, kde získavajú viac skúseností. Naopak, štátne orgány majú väčšie kompetencie a zdroj financií. S rastúcou potrebou ochrany životného prostredia je nevyhnutné vytvárať mosty a spoluprácu týchto subjektov. Tak môžu inštitúcie tvoriace neziskový sektor svojou činnosťou vyplňať oblasť medzi komerčnou činnosťou a nepostačujúcou činnosťou štátu.

6 ZÁVER

Potreba ochrany životného prostredia stále rastie. Každý deň počúvame o problémoch, ktoré sa dotýkajú životného prostredia. Hrozbou sú globálne znečistenia, kyslé dažde, ničenie dažďových pralesov, ale aj lokálne problémy čiernych skládok, ničenie biodiverzity a iné ľudskou ľahostajnosťou vzniknuté problémy. O to viac sa treba zamerať na oblasti, ktoré ešte nezasiahla deštruktívna antropogénna činnosť a disponujú prirodzeným prírodným kapitálom.

Metódou analýzy riešeného územia sme zistili, že Orava patrí medzi regióny ktoré disponujú prírodným bohatstvom a biodiverzitou na ochranu ktorej sa treba zamerať. V sledovanom území môžeme nájsť biotopy európskeho významu, oblasti zahrnuté v NATURE 2000, ale aj čierne skládky odpadov a nevybudované čističky odpadových vôd.

V teoretickej časti sme sa dozvedeli, že štát sa snaží prostredníctvom práva a právnych noriem znížiť negatíva spôsobené ľudskou činnosťou, často krát však normy, zákazy a sankcie nepostačujú na dosiahnutie žiadaného efektu. V štáte preto existuje okrem štátneho sektora a podnikateľského sektora aj sektor tretí nazývaný aj neziskový. Analýzou právnych predpisov v oblasti tretieho sektora sme si ujasnili, že základnou a prvotnou garanciou obsahu činnosti tretieho sektora je právo združovať sa, ktoré je ukotvené v Ústave Slovenskej republiky a základným právnym predpisom, ktorým treba začať pri štúdiu postavenia neziskových organizácií je zákon č. 40/1964 Zb. v platnom znení Občiansky zákonník. Neziskové organizácie považujú za pozitívny impulz diskusiu o príprave nového zákona o dobrovoľníctve.

Pre organizácie tretieho sektora bude prínosom kapitola o kompetenciách environmentálnych organizácií, v ktorej uvádzame zákonom vymedzené možnosti zasahovania do konaní, formy iniciovania občanov ale aj možnosti sledovania transparentnosti projektov, a tak možnosti využívania právneho postavenia organizácií pri ochrane a tvorbe životného prostredia. Spomínaná analýza právnej úpravy a kompetencií neziskových organizácií preukázala, že je potrebné sa zaoberať aplikáciou právnych noriem v praxi a zároveň je potrebné zaoberať sa prehľadnosťou právnej úpravy ako celku.

Na základe zistení môžeme konštatovať, že mimovládne environmentálne organizácie existujú aj na území Oravy a aktívne sa zapájajú do riešenia environmentálnych problémov, či výchovy a zvyšovania povedomia obyvateľstva. Zisteniami sme dospeli k tomu, že Orava s celkovým počtom obyvateľov 133 725 má registrovaných 474 mimovládnych organizácií z čoho sa 5 z nich aktívne venuje ochrane životného prostredia. Komparatívnou metódou sme porovnali jednotlivé právne formy a zistili tak, že najväčší podiel z celkového počtu

neziskových organizácií v regióne Orava tvoria občianske združenia. Organizácie zaoberajúce sa ochranou životného prostredia sú najviac registrované ako neziskové organizácie poskytujúce verejnoprospešné práce.

Na základe SWOT analýzy sme v časti diskusia navrhli konkrétne ideí na posilnenie slabých stránok, využitia pravdepodobných príležitostí a vyhnútiu sa možných hroziab.

V priamych rozhovoroch a diskusiách so štátnymi orgánmi a predstaviteľmi jednotlivých organizácií sme dospeli ku konštatovaniu, že neziskový sektor si nevytvoril so štátom pevné partnerstvo v podobe spolupráce. Pre zvýšenie efektívnosti ochrany životného prostredia v regióne preto navrhujeme vytvárať partnerstvá medzi neziskovým sektorom a štátom, podnikmi či medzi jednotlivými neziskovými organizáciami. Prehĺbenie spolupráce vidíme v realizácii projektu „Kosenie biotopov na Orave“ Modelovaním vzťahov vypracovaním spoločných projektov na ochranu životného prostredia by sme pomohli zachovať Orave svojráznosť a rozmanitosť aj pre budúce generácie.

Zhodnotením pôsobnosti a kompetencií tretieho sektora na Orave môžeme konštatovať, že odstraňovanie negatívnych vplyvov antropogénnej činnosti človeka, globálne a lokálne environmentálne problémy nie sú len záležitosťou orgánov štátnej správy a samosprávy. Čoraz viac sa hovorí sa o využívaní obnoviteľných zdrojov, rastie výstavba veterných parkov a slnečných konektorov, hľadajú sa spôsoby odstraňovania odpadov. Niekedy je však ťažko rozoznať či sa jedná o verejnoprospešný záujem, snahu o ochranu životného prostredia, alebo ide len o záujem rozličných ekonomických subjektov dosahovať zisk a čerpať poskytnuté zdroje z fondov EÚ. Tu sa vytvára priestor pre environmentálne neziskové organizácie, ktoré funkciou pozorovateľov (watch dogs), alebo ak to zákon dovoľuje, účastníkov konania môžu pomôcť k transparentnosti projektov, procesov a vytváraniu zmlúv. Žiadny mechanizmus však nefunguje stopercentne. Je verejne známe, že existujú aj také mimovládne organizácie, ktoré vznikli za účelom získať dve percentá zo zaplatenej dane a nie preto, že by chceli niečo prospešné urobiť. Rodinný príslušníci sa potom zamestnajú v takto sa tváriacej organizácii a môžu viesť celkom kvalitný život. Takto vytvorená organizácie berie priestor takým organizáciám, ktorú chcú robiť verejné dobro.

Môžeme povedať, že nami skúmané environmentálne organizácie sa do tejto kategórie neradia. Všetky sa aktívne podieľajú na činnostiach uvedených v ich programe. Často krát členovia organizácií robia v rámci svojho voľného času a na svoje náklady to, načo štátny pracovníci pre množstvo byrokracie nemajú čas, odhaľujú jaskyne, mapujú živočíchov, vtákov, kosia trávu, odhaľujú čierne skládky. Mnohokrát sú protipólom na vyváženie síl, resp. snáh záujmov rozličných jednotlivcov o maximalizáciu zisku z projektov na úkor určitej

únosnosti biosféry. Ich prínos vidíme vo vypracovaní odborných posudkov, ktorými môžu pôsobiť pri schvaľovaní predpisov alebo spolupodieľať sa pri tvorbe programov a legislatívy v oblasti životného prostredia. Svojimi vedomosťami môžu pomáhať nájsť zlatú strednú cestu na uspokojenie potrieb priemyslu a životného prostredia.

Bolo by prínosom vypracovať takýto prehľad pôsobnosti tretieho sektora pre viacero regiónov, či na celkovej úrovni štátu, aby sa preukázala efektívnosť 30 486 organizácií existujúcich na Slovensku a naozaj sa podporovali, iba tie organizácie, ktoré riešia dobrú vec.

Environmentálne organizácie sú súčasťou modernej spoločnosti a každá spoločnosť ich potrebuje na riešenie svojho vzťahu k životnému prostrediu. Sú tu pre ľudí, ktorým záleží na prostredí z ktorého vyšli, aj pre ľudí, ktorí sa zatiaľ nezaoberali životným prostredím, ale aj pre ľudí, ktorí svojim konaním vedome ničia životné prostredie a dúfajú, že výsledky nebudú také katastrofálne, alebo že sa dôsledku sami nedožijú. Výstižný je výrok, ktorý si za motto privlastnili viaceré, aj environmentálne neziskové organizácie: „Nikto nerobí väčšiu chybu ako ten, kto nerobí nič v presvedčení, že to málo, čo urobiť môže, je bezvýznamné.“ Edmund Burke.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. BARÁT, J. a kolektív.: Čítanka pre pokročilé neziskové organizácie. Bratislava: Centrum prevencie a riešenia konfliktov, 2000.ISBN 80-968095-3-9
2. BELAJOVÁ,A.-BALÁŽOVÁ,E.: Ekonomika a manažment územných samospráv. Nitra: SPU Nitra, 2004.ISBN 80-6097-583-7
3. BEŇÁKOVÁ, N.-KALINÁČOVÁ, Z.: Ako založiť mimovládnu organizáciu. Bratislava: Slovenská akademická informačná agentúra - Servisné centrum pre tretí sektor SAIA-SCTS, 2000.ISBN 80-88928-32-1
4. BROZMANOVÁ GREGOROVÁ, A.-MARČEK, E.-MRÁČKOVÁ, A.: Analýza dobrovoľníctva na Slovensku. Bratislava: PDCS, o. z. -PANET, 2009.92s.
5. ČERKALA, E a kol.: Environmentálne právo SR. Zvolen: TU, 2009,333s. ISBN 978-80-228-2010-3
6. DAMOHORSKÝ, M a kol.: Právo životného prostredia.2.vydání. Praha : C.H.Beck, 2007, 641 s. ISBN 978-80-7179-498-1
7. DORST, J.: Ohrozená príroda, Praha, Panorama, 1985, s102.
8. FILADELFIOVÁ, J.-DLUHÁ, M.-MARČEK, E.-KOŠČIAROVÁ, S.: Poznávanie tretieho sektora na Slovensku. Bratislava: SPACE,2004. 172 s.ISBN 80-88991-26-9
9. HAŇDIAK, P.-HRUBALA, J.-MACHALOVÁ, V.: Právo a neziskový sektor na Slovensku. Bratislava: SPACE, 1999.ISBN 80-88991-00-5
10. KOŠČIAROVÁ, S.-KELLEY, E.: Právna analýza neziskového sektora. Bratislava, S.P.A.C.E, 2004. ISBN 80-88991-26-9
11. KOŠČIAROVÁ, S a kol.: Právo životného prostredia. Žilina, Poradca podnikateľ'a, spol.s.r.o., 2006.464s.ISBN 80-88931-57-6
12. KOŠČIAROVÁ, S a kol.: Právo životného prostredia. Žilina, Poradca podnikateľ'a, spol.s.r.o. , Bratislavská vysoká škola práva 2009. ISBN 978-80-89363-13-1
13. KLAPÁČ, J.: Právo na životné prostredie a právo životného prostredia. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1985.314s.
14. KUČEROVÁ, E.: Ochrana zložiek životného prostredia prostredníctvom chránených území a ochranných pásiem, Bratislava: Acta facultatis iuridicae Universitatis Comenianae, Tomus XVII, UK, 1995, ISBN
15. KUVÍKOVÁ, H.-MURGAŠ, M.- NEMEC, J.: Mimovládne organizácie I. Banská Bystrica: Trian, s.r.o., 2001.ISBN 80-88945-55-0
16. LOPUŠNÝ, J.: Životné prostredie. Ekonomická fakulta UMB, Banská Bystrica, 1999. 167 s. ISBN 80-8055-331-9

17. MAJDÚCHOVÁ, H a kol.: Neziskové organizácie. Bratislava, SPRINT - vydavateľská, filmová a reklamná agentúra, 2004. 180s.ISBN 80-88848-59-8
18. MAJCHRÁK,J.-STREČANSKÝ, B- BÚTORA,M.: Keď ľahostajnosť nie je odpoveď. Bratislava , IVO - Inštitút pre verejné otázky, 2004.s.7-16.ISBN 80-88935-73-3
19. MERÍČKOVÁ,B.: Alternatívne prístupy k poskytovaniu miestnych verejných služieb. Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v Banskej Bystrici v spolupráci s OZ Ekonómia, 2005.ISBN 80-8083-167-X
20. MRAČKO, M.: Verejnoprospešné organizácie. Bratislava: EPOS, 1997. ISBN-80-8057-015-9
21. ONDRUŠEK, D a kol.: Čítanka pre neziskové organizácie. Bratislava : Centrum prevencie a riešenia konfliktov, 2001.ISBN 80-968095-5-5
22. PEKÁREK, M.: Princípy práva životného prostredia. I. díl. Brno : Masarykova univerzita, 1997. ISBN 80-210-1723-6
23. POLUMBO, A, STREČANSKÝ.: Intelligent Money-private resources for Development, Sofia, WCIF, 2008, 36s. ISBN 978-954-91902-6-7
24. SALOMON, L.M., ANHEIER, H.K.: Defining the Nonprofit Sector: A cross-national analysis. 1 ed Manchester: Manchester University Press , 1997.ISBN 0719049024
25. STREČANSKÝ, B.: Dovidieť za roh: 21 politikov o mimovládnych organizáciách. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2003.ISBN 80-88935-55-5
26. ŠKULTÉTY, P. a kolektív.: Správne právo hmotné. Bratislava: Vydavateľské oddelenie PRAF UK, 2006.ISBN 80-7160-205-1
27. ŠTEFANOVIČ, M.-KOŠIČIAROVÁ, S.-PIRČ, J.: Právo životného prostredia. Bratislava: IURA EDITION, spol .s.r.o. 2001.254s.ISBN 80-89047-11-4
28. TRNKA, R. , KOPILEC, R. , : Horná Orava-európsky významné chránené územie. Štátna ochrana prírody SR.Banská Bystrica, 2007 ,s.95-123.ISBN 978-80-89310-40-1
29. UČENÁ PRÁVNICKÁ SPOLOČNOSŤ.: Verejná prospešnosť: Legislatíva a prax. Bratislava: Nadácia otvorenej spoločnosti- Open Society Foundation, 2006.ISBN 80-967009-7-9
30. VICENÍKOVÁ, A., POLÁK, P.: Európsky významné biotopy na Slovensku. ŠOP SR. Banská Bystrica , 2003, 151 s. ISBN 80-89035-24-8
31. WOLEKOVÁ, H.-PETIJOVÁ, M.: Mimovládne neziskové organizácie na Slovensku.Bratislava,2006, 24s.

32. WOLEKOVÁ, H.-PETRÁŠOVÁ, A-TOEPLER, S.-SALAMON, L.M.: Neziskový sektor na Slovensku - ekonomická analýza, Bratislava, SPACE, 2000,70s.ISBN 80-88991-02-1

Zborníky odborné práce, časopisy, články

33.HORSKÁ, T.: Analýza financovania mimovládnych neziskových organizácií, 2004,Návrh materiálu na rokovanie RV MNO

34.HADZI-MICEVA, K.: Komparatívna analýza dobrovoľníctva európskych právnych systémoch a praxi, International Journal of Not-for-Profit Law /vol. 9, No. 3, 2007

33. KAMENSKÁ, Z.: MOŽNOSTI VYUŽITIA ROZHODCOVSKÉHO KONANIA V TREŤOM SEKTORE .Dny práva – 2009 – Days of Law: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno : Masarykova Univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-4990-1

34. KOLLÁR, D: Biela Orava-príroda.2010.In Krásy Slovenska, roč.86,2010, č.1, s.10-11

35. LORINCOVÁ, E. a kol.: Postoje k dobrovoľníctvu u mladých ľudí- dobrovoľníkov na Medzinárodných táboroch dobrovoľníckej práce. Bratislava. Inex- Občianske združenie,2009,s.20

36. SAŽP 2008.Kvalita životného prostredia SR. In: *Enviromagazín* [online].roč.3,2008,č.9s.2[cit.2010-0115].Dostupná na <http://www.sazp.sk/slovak/periodika/enviromagazin/envirom1_3/kvalita26.html/>

37. U.S. Agency for International Development: THE 2008 NGO SUSTAINABILITY INDEX, Office of Democracy, Governance and Social Transition [online]. Dostupné na: <www.usaid.gov/locations/europe_eurasia/dem_gov/ngoindex>

Webové stránky

38. *Posudzovanie vplyvov na životné prostredie MŽP SR*. 2010 [online] Bratislava : MŽP, aktualizované 2010. [cit. 2010-03-20].Dostupné na: < <http://eia.enviroportal.sk/>>

39. *Turisticko informačný portál regiónu Orava. DK.2010* [online] aktualizované 2010.Námestovo[cit. 2010-01-07].Dostupné na:< <http://www.orava.sk/samosprava> >

40. *Potulky krajom2010* [online]: aktualizované 2007.Dolný Kubín. [cit. 2010-01-07].Dostupná na <<http://oravainfo.sk/orava.phpmnu=orava&inf=orava/poloha/poloha>>

41. *Občianske združenie OZ Tatry 2010* [online]: aktualizované 2007.Liptovský Mikuláš. [cit. 2009-12-12].Dostupné na : <<http://www.liptov.sk/oztatry/oztatry.html>>

42. *PHSR Námestovo* [online]:aktualizované 2007. Námestovo[cit. 2009-03-01]. Dostupné a<<http://www.namestovo.sk/uploads//PHSRNAMESTOVO2007-2013.pdf>>

43. *PHSR Tvrdošín* [online]:aktualizované 2010. Tvrdošín[cit. 2009-03-01]. Dostupné na : < <http://www.phsr.tvrdosin.sk/>>

44. *PHSR Dolný Kubín* [online]: aktualizované 2010. Dolný Kubín [cit. 2009-03-01].
Dostupné na : < <http://dk.orava.sk/phsr.pdf>>
45. *OÚŽP Dolný Kubín* [online]: aktualizované 2010. Dolný Kubín [cit. 2009-03-01].
Dostupné na : < <http://www.dk.ouzp.sk/>>
46. *Register ministerstva vnútra SR* [online]: aktualizované 2010. MVSR Bratislava [cit. 2009-03-02]. Dostupné na: < SR<http://www.minv.sk/?registre-evidencie-zoznamy-informacie-o-registracii>>
47. *Kvalita povrchových vôd na Slovensku v rokoch 2006-2007* [online]: aktualizované 2008. SHMÚ [cit. 2009-04-02]. Dostupné na: < http://www.shmu.sk/File/KvalitaPV2007/Rocenka_2006-2007.doc >
48. *Slovenský kosecký spolok* [online]: aktualizované 2010. SKOS [cit. 2009-04-02].
Dostupné na: < <http://www.kosci.sk/index.php/skos/o-nas> >
49. *Predpisy* [online]: aktualizované 2010. MSSR Bratislava [cit. 2009-04-02]. Dostupné na: < predpisyhttp://jaspi.justice.gov.sk/jaspiw1/htm_zak/jaspiw_maxi_zak_fr0.htm
<http://www.kosci.sk/index.php/skos/o-nas> >

Legislatívne normy

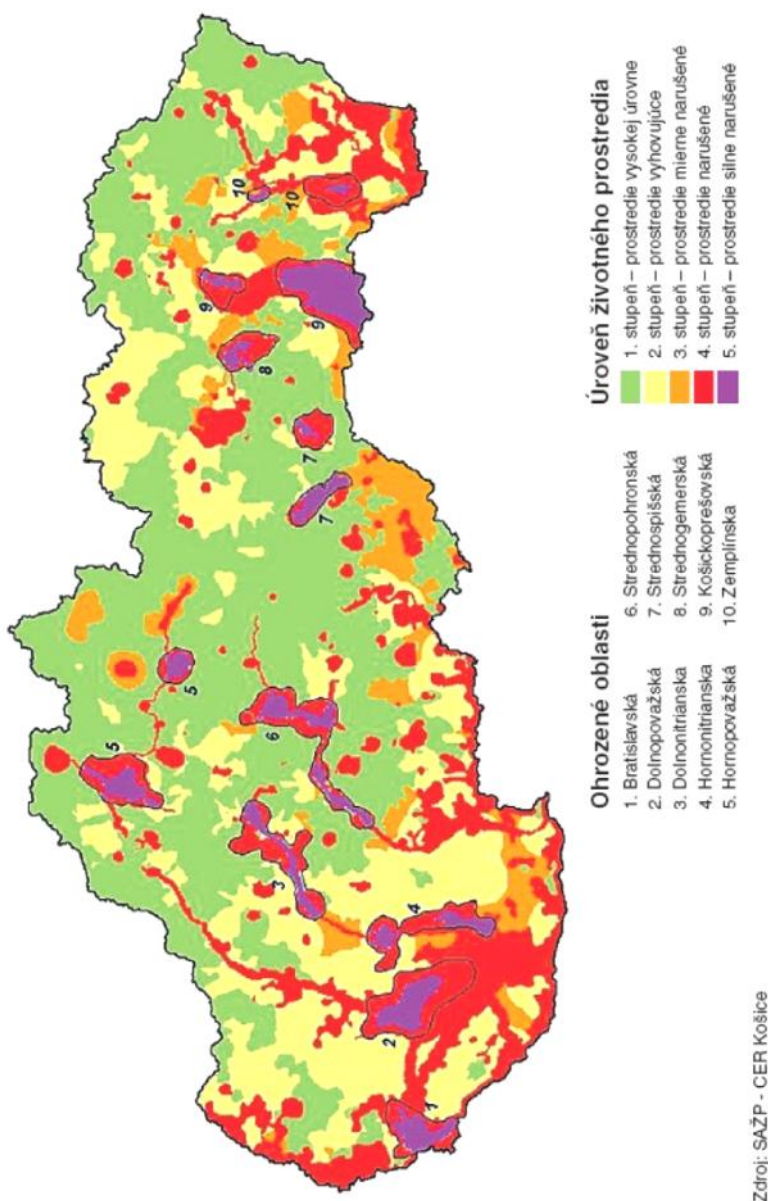
50. Zákon č. 17/1992 Zb. Federálneho zhromaždenia ČSFR z 5. decembra 1991 o životnom prostredí.
51. Zákon č. 460/1992 Zb. čl. 44 ods. 4 Národnej rady Slovenskej republiky z 1. septembra 1992, Ústava SR ,Preambula
52. Zákon č. 83/1990 Zb. Federálneho zhromaždenia ČSFR z 27. marca 1990, o združovaní občanov
53. Zákon č. 300/1990 Zb. Federálneho zhromaždenia ČSFR z 19. júla 1990 , ktorým sa mení a dopĺňa ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov
54. Zákon č. 519/1991 Zb. Federálneho zhromaždenia ČSFR z 5. novembra 1991, ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok a notársky poriadok
55. Zákon č. 62/1993 Z.z. Národnej rady Slovenskej republiky z 18. februára 1993, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov v znení neskorších predpisov
56. Zákon č. 274/2009 Z.z. Národnej rady Slovenskej republiky z 10. júla 2007, o poľovníctve a zmene a doplnení niektorých zákonov

57. Zákon č. 40/1964 Zb. Národného zhromaždenia ČSSR z 5. marca 1964, Občiansky zákonník
58. Zákon č. 213/1997 Z.z Národnej rady Slovenskej republiky z 1. augusta 1997 , o neziskových organizáciách poskytujúcich všeobecne prospešné služby
59. Zákon č. 116/1985 Zb. Federálneho zhromaždenia ČSSR z 10. decembra 1985, o podmienkach činnosti organizácií s medzinárodným prvkom
60. Zákon č. 34/2002 Z.z. Národnej rady Slovenskej republiky z 18. decembra 2001, o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov
61. Zákon č. 147/1997 Z.z. Národnej rady Slovenskej republiky z 15. mája 1997, o neinvestičných fondoch a o doplnení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č.207/1996 Z.Z
62. Zákon č. 83/1990 Zb. Federálneho zhromaždenia ČSSR z 27.marca o združovaní občanov
63. Zákon č. 85/1990 Zb. Federálneho zhromaždenia ČSSR z 27.marca o petičnom práve
64. Zákon č. 152/1998 Z.z Národnej rady Slovenskej republiky z 23.januára o sťažnostiach
65. Zákon č. 211/2000 Z.z. Národnej rady Slovenskej republiky zo 17. mája o slobodnom prístupe k informáciám
66. Zákon č. 205/2004 Z.z. Národnej rady Slovenskej republiky z 12.marca o zhromažďovaní a šírení informácií o životnom prostredí
67. Zákon č. 71/1967 Zb. Federálneho zhromaždenia ČSSR z 13.júla o správnom konaní v znení neskorších predpisov
68. Zákon č.245/2003 Z.z. Národnej rady Slovenskej republiky z 19. júna o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov
69. Zákon č.24/2006 Z.z. Národnej rady Slovenskej republiky zo 14. december o posudzovaní vplyvov na životné prostredie

Príloha č.1 Administratívne vymedzenie regiónu Orava, horopis

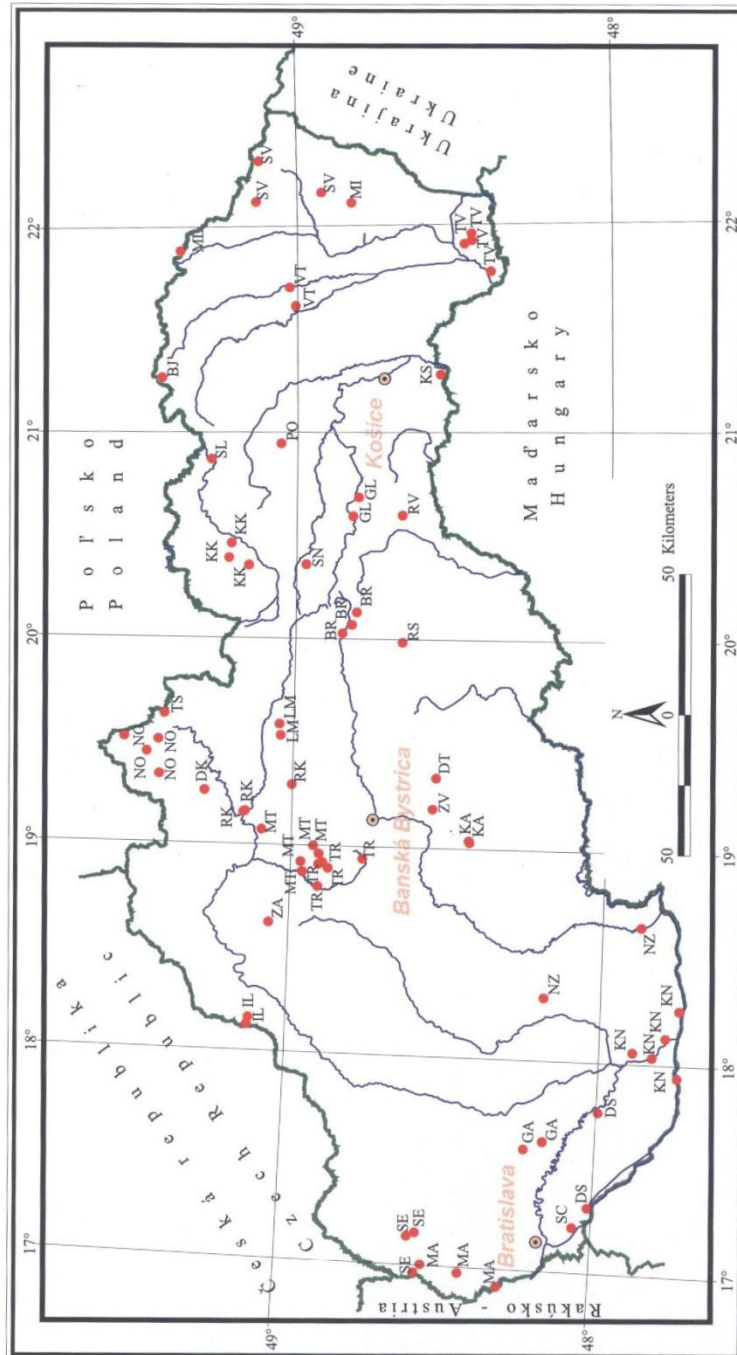

Environmentálna regionalizácia Slovenskej republiky

Príloha č.3 Národné významné mokrade v SR

Národné významné mokrade na Slovensku
Wetlands of national importance in Slovakia

● RK Národné významné mokrade na Slovensku v jednotlivých okresoch
Wetlands of national importance in individual districts

Príloha č.4 Žiadosť o poskytnutie informácií

Zuzana Maťúšová, Hruštín 1,029 52 Hruštín, tel:0908 273 724,email: zstajerova@orava.sk

Obvodný úrad životného prostredia

Dolný Kubín

Hruštín 24.02.2010

Žiadosť o poskytnutie informácií

Na základe Zákona č. 211/2000 Z. Z o slobodnom prístupe k informáciám Vás týmto žiadam o poskytnutie informácií ohľadom kvality životného prostredia v okrese Dolný Kubín.

Zároveň Vás žiadam o poskytnutie informácií ohľadom podnetov evidovaných od environmentálnych mimovládnych organizácií o poruššvani zakona resp. o znečistovaní ZP v okrese Dolný Kubina obdobie rokov 2007,2008,2009. Chcela by som Vás poprosiť aj o informáciu ohľadom celkovej spolupráce s neziskovými organizáciami v riešení problémov vzniknutých v oblasti ŽP.

Som študentkou 5.ročníka SPU,fakulta Európskych štúdií a regionálneho rozvoja, práve sa venujem písaniu diplomovej práce na tému "Tretí sektor ako subjekt práva životného prostredia v regióne Orava". Vami poskytnuté informácie budú použité na účely vypracovania spomínanej diplomovej práce.

Údaje poprosím zaslať emailom na hore uvednú adresu.

S pozdravom

Bc. Zuzana Maťúšová.

Príloha č.5 Vzor otázok položených predstaviteľom jednotlivých neziskových organizácií

Som študentkou 5.ročníka SPU, práve sa venujem písaniu diplomovej práce na temu "Tretí sektor ako subjekt práva životného prostredia v regióne Orava".

Chela by som Vás týmto poprosí o informácie ohľadom pôsobnosti Vašej organizácie v ochrane ŽP. Hlavne by ma zaujímalo:

- Či a ako komunikujete so štátnymi úradmi ŽP
- Aké su Vaše kompetencie v ochrane ŽP
- Aké vidíte nedostatky v zdrojoch financovania
- Aká je Vaša osobná skúsenosť s legislatívou tretieho sektora
- Je proces zakladania právnickej osoby zložitý
- Poznáte štátnu dotačnú politiku, aké sú Vaše poznatky ohľadom získavania dotácií
- Je pre Vás právna úprava zrozumiteľná

Vaše podnety by mi veľmi pomohli dostať sa do obrazu reálnej situácie neziskoviek pôsobiacich v ochrane životného prostredia na Slovensku.

Za poskytnuté informácie vopred ďakujem.

Príloha č.6 Vzor odpovedí

Prajem pekny den,

samozrejme komunikujeme so statnymi organmi. Oni s nami uz menej.
Asi je tato tema na viac ako email, preto ak mate o tuto temu vacsi
zaujem, asi by bolo idealne sa u nas v kancelarii zastavit.

Je toho celkom dost.

s pozdravom

Jozef Ridzon
ochranarsky manazer

Dobry den,

Na toto sa neda odpovedat, to je na niekoľko hodin.

OZ nie si nositelmi ziadnych kompetencii, tak ako su chapane v pravnom
systeme. Tymi disponuju len subjekty statnej a verejnej spravy

V minulom roku sme ohlasili stovky skladok v 32 okresoch a skoro vsade sme sa
stetli s obsrukiami zo strany statnych organov. Robime pracu za ludi, ktorí
beru za to plat ...

V prílohe mala cast podkladov a clankov.

R. Pado

Občianske združenie TATRY

Držiteľ „The Sasakawa Environmental Award“ v roku 2000 a 2002,

Národnej ceny za kultúrne a prírodné dedičstvo 2004“,

Ceny Rady mládeže Slovenska za podporu práce s deťmi a mládežou - „MOST 2006“

britskej environmentálnej ceny „International Green Apple Awards“ v roku 2007.

Člen medzinárodnej organizácie Danube Environmental Forum (DEF),

Agro – ekofóra a platformy Ekofórum

KEMI 627/5, 031 04 Liptovský Mikuláš

Tel./fax: ++ 421 44 553 10 27, E – mail: oztatry@slovanet.sk

<http://www.seps.sk/zp/oztatry>

Informačná stránka o ekológii - <http://www.ekokompas.host.sk>

Analýza riešenia problematiky nelegálnych skládok odpadov obvodnými úradmi životného prostredia v rokoch 2004 – 2008

Počas júna 2009 oslovilo Občianske združenie TATRY všetky obvodné úrady životného prostredia v SR so žiadosťou o sprístupnenie informácií v zmysle zákona o slobodnom prístupe k informáciám. Obsahom našej žiadosti boli informácie o riešení problematiky nelegálnych skládok odpadov v kontexte plnenia oznamovacej povinnosti tzv. povinnými osobami a následného procedurálneho postupu úradu, informácie o postupe úradu vyplývajúcom zo zákazu zneškodňovania biologicky rozložiteľných odpadov od 1.1.2006, ako aj informácie o akcii „Vyčistíme si Slovensko“. Informácie sa týkali obdobia rokov 2004 až 2008.

Hneď na začiatku je potrebné konštatovať, že skoro všetky obvodné úrady životného prostredia na žiadosť OZ TATRY odpovedali, aj keď mnohé z nich mimo zákonnej lehoty určenej zákonom o slobodnom prístupe k informáciám, a to bez oznámenia predĺženia tejto lehoty.

Taktiež je potrebné konštatovať značné rozdiely v kvalite poskytnutých informácií jednotlivými obvodnými úradmi životného prostredia, ktoré zvýšili náročnosť spracovania databázy údajov.

Z „Analýzy riešenia problematiky nelegálnych skládok odpadov obvodnými úradmi životného prostredia v rokoch 2004 – 2008“ (OZ TATRY, október 2009) vyplývajú nasledovné skutočnosti:

V rokoch 2004 až 2008 prijali obvodné úrady životného prostredia 1 616 oznámení o nelegálnom uložení odpadov (rok 2004 – 231, rok 2005 – 275, rok 2006 – 257, rok 2007 – 416, rok 2008 – 437) **od tzv. povinných osôb.** Ako vyplýva z tabuľkovej časti analýzy, existujú značné rozdiely v intenzite plnenia oznamovacej povinnosti tzv. povinnými osobami v jednotlivých okresoch, čo možno pripísať aj informačnej aktivite realizovanej obvodnými úradmi životného prostredia voči obciam a občanom v oblasti ich pôsobnosti.

Zákon NR SR č. 223/2001 Z. z. o odpadoch v §18 ods. 6) totiž jednoznačne určuje: „*Ak vlastník, správca alebo nájomca nehnuteľnosti zistí, že na jeho nehnuteľnosti bol umiestnený odpad v rozpore so zákonom, je povinný to oznámiť bezodkladne obvodnému úradu životného prostredia a obci, v ktorých územnom obvode sa nehnuteľnosť nachádza.*“

OZ TATRY pokladá ročný počet oznámení tzv. povinnými osobami za extrémne nízky, a to vzhľadom na niekoľko skutočností. Po prvé, kvalifikovaný a publikovaný odhad Ministerstva životného prostredia SR o počte nelegálnych skládok odpadov v SR je 6 000 - 8 000 a odhad OZ TATRY, interpolovaný na základe výsledkov „Expedície Liptov“ (2002), je 8 000 - 12 000. Po druhé, len samotné OZ TATRY v roku 2009 oznámilo cca 500 nelegálnych skládok odpadov vo viac ako 20 okresoch, pričom nepatrí do okruhu tzv. povinných osôb. Po tretie, prípady nelegálneho uloženia odpadov, bez splnenej oznamovacej povinnosti tzv. povinných osôb, bez výrazného záujmu prijímania riešení zo strany samospráv ... sú viditeľné pri bežnej turistike, cykloturistike ... v rámci celej SR.

Na základe vyššie uvedeného nás preto zaujímal údaj o počte zistení neplnenia oznamovacej povinnosti tzv. povinnými osobami zo strany samotných obvodných úradov životného prostredia a súhrnná výška udelených sankcií v rokoch 2004 až 2008 za nesplnenie tejto povinnosti.

Tu je potrebné dodať, že kontrolnú činnosť majú právo vykonávať aj jednotlivé samosprávy, ako im to vyplýva z §39 zákona NR SR č. 223/2001 Z. z., ktorý upravuje nakladanie s komunálnymi odpadmi a drobnými stavebnými odpadmi v obci, a to aj v kontexte s §18 ods. 3) ktorým sa zakazuje „*uložiť alebo ponechať odpad na inom mieste ako na mieste určenom zákonom*“ (je potrebné chápať aj v súčinnosti s príslušným VZN obce, ktoré determinuje spôsob nakladania obyvateľov s odpadmi).

V rokoch 2004 až 2008 obvodné úrady životného prostredia zistili iba 152 prípadov nesplnenia oznamovacej povinnosti tzv. povinnými osobami (rok 2004 – 6, rok 2005 – 85, rok 2006 – 14, rok 2007 – 27, rok 2008 – 20) **a udelili 9 sankčných postihov** (rok 2004 – 3, rok 2005 – 2, rok 2006 – 0, rok 2007 – 3, rok 2008 – 1) **v úhrnnej výške 28 000 korún slovenských** (rok 2004 – 6 000 Sk, rok 2005 – 2 000 Sk, rok 2006 – 0 Sk, rok 2007 – 15 000 Sk, rok 2008 – 5 000 Sk).

Predmetný výsledok práce obvodných úradov životného prostredia poukazuje na veľmi nízku aktivitu úradov pri realizácii represívnych úkonov spojených s vymáhaním dodržiavania platnej dikcie zákona o odpadoch v každodennej praxi. Dovoľujem si preto opätovne citovať prokurátorku Okresnej prokuratúry Liptovský Mikuláš, JUDr. Vieru Binkovú: „... *Súhlasím s Vaším názorom, že pri nezisťovaní, kto je zodpovedný za „nelegálne skládky“ sa neuplatňuje dôsledne preventívna a ani represívna funkcia účelu zákona o odpadoch ...*“.

OZ TATRY ďalej zistilo, že v rokoch 2004 až 2008 bolo obvodnými úradmi životného prostredia realizovaných 1 229 správnych konaní (rok 2004 – 162, rok 2005 – 257, rok 2006 – 181, rok 2007 –

331, rok 2008 – 298) v zmysle postupu určenom v §18 ods. 7) až 10) zákona NR SR č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a v kontexte §18 ods. 3) písm. a), **bolo riešených 185 správnych deliktov** (rok 2004 – 26, rok 2005 – 22, rok 2006 – 34, rok 2007 – 51, rok 2008 – 52) a v oblasti ukladania odpadov na miesta, ktoré nie sú určené zákonom **boli udelené sankčné postihy v súhrnnej výške 1 806 865 korún slovenských** (rok 2004 – 439 001 Sk, rok 2005 – 104 500 Sk, rok 2006 – 664 500 Sk, rok 2007 – 252 700 Sk, rok 2008 – 346 164 Sk).

Ako vyplýva z tabuľkovej časti analýzy, existujú značné rozdiely v intenzite uplatňovania postupu podľa §18 ods. 7) až 10) zákona NR SR č. 223/2001 Z. z. o odpadoch na jednotlivých úradoch životného prostredia. Štatisticky aktívnejším je napr. obvodný úrad v Bardejove, Bratislave, Brezne, Čadci, Košiciach, Malackách, Martine, Nitre, Pezinku, Prievidzi a Trnave. Je však zarážajúce, že podľa poskytnutých podkladov, niektoré úrady v rokoch 2004 až 2008 ani raz neuplatnili zákonný postup pri odhaľovaní pôvodcov nelegálnych skládok odpadov. Ide napr. o obvodný úrad v Kežmarku, Lučenci, Revúcej, Rožňave, Ružomberku, Senci, Trenčíne, Ilave, Zvolene, Krupine, Žiline, Bytči, Kysuckom Novom Meste.

Tu je potrebné opätovne skonštatovať, že väčšina obvodných úradov životného prostredia v prípadoch neoprávneného nakladania odpadov neuplatňuje zákonný postup automaticky:

„Obvodný úrad životného prostredia (§18 ods. 7) je povinný požiadať Policajný zbor SR o zistenie osoby, zodpovednej za umiestnenie odpadu na nehnuteľnosti, ktorá je potom povinná zabezpečiť zneškodnenie odpadu na vlastné náklady.

Ak sa okresnému úradu alebo orgánom policajného zboru (prípadne obci, ak má na riešení prípadu záujem) nepodarí zistiť osobu zodpovednú za umiestnenie odpadu v zmysle §18 ods. 7), obvodný úrad životného prostredia začne konanie podľa §18 ods. 8), ktorého účelom je zistiť, či vlastník, správca alebo nájomca tejto nehnuteľnosti:

- a) je pôvodcom odpadu,*
- b) mal z tohto uloženia odpadu majetkový alebo iný prospech,*
- c) neurobil všetky opatrenia na ochranu svojej nehnuteľnosti, ktoré je povinný vykonať podľa osobitných predpisov (napr. vyhláška 374/1990 Zb. o bezpečnosti práce a technických zariadení ukladá povinnosť, aby stavenisko v zastavanom území obce alebo miesto výkonu stavby, bolo oplotené do výšky 1,8 m, a stavenisko mimo zastavaného územia obce musí byť oplotené alebo ohradené, ak je vzdialené od verejnej komunikácie menej ako 30 m).*

Ak sa preukáže vlastníkovi nehnuteľnosti, na ktorej bol umiestnený odpad, niektorá z vyššie uvedených skutočností, je povinný zabezpečiť odstránenie takéhoto odpadu na vlastné náklady.

V zmysle §18 ods. 10), ak sa podľa ods. 7) nezistí osoba zodpovedná za umiestnenie odpadu na nehnuteľnosti alebo podľa ods. 8) písm. a) až c) nepreukáže niektorá z týchto skutočností, zabezpečí zhodnotenie odpadu alebo zneškodnenie na vlastné náklady príslušný obvodný úrad životného prostredia. Ak ide o komunálne odpady alebo drobné stavebné odpady, zhodnotenie alebo zneškodnenie na vlastné náklady zabezpečí obec, na ktorej území boli tieto odpady umiestnené v rozpore s týmto zákonom.“

Obvodné úrady životného prostredia namiesto uplatňovania vyššie citovaného postupu, z rôznych dôvodov, odstupujú podania obciam resp. sa s nimi „dohodnú“ po neformálnej línii „na uprataní priestoru“. Tento postup, ktorý má skoro nulovú právnu váhu, však neumožňuje

z dlhodobého hľadiska riešiť lokality v k. ú. obcí, kde sa podobná situácia neustále opakuje resp. dlhodobo nemení, cestou prijímania ďalších operatívnych a právnych postupov.

Ďalej, do 1. januára 2006 bolo možné ukladanie biologicky rozložiteľných odpadov na miesta, ktoré k tomu neboli určené, postihovať iba v rámci mechanizmu sankcionovania vytvárania nelegálnych skládok odpadov.

Od 1. januára 2006 je zákonom o odpadoch zakázané „zneškodňovať biologický rozložiteľné odpady zo záhrad a parkov, vrátane odpadu z cintorínov a z ďalšej zelene na pozemkoch právnických osôb, fyzických osôb a občianskych združení, ak sú súčasťou komunálneho odpadu.“ Každodenná realita – spaľovanie odpadov v záhradách a vo voľnej krajine ..., zmes biologicky rozložiteľného odpadu s iným komunálnym odpadom vedľa skoro každého cintorína v obci je v rozpore s platnou dikciou zákona.

OZ TATRY zistilo, že v rokoch 2004 až 2008 riešili obvodné úrady životného prostredia len 28 správnych deliktov (rok 2004 – 2, rok 2005 – 3, rok 2006 – 5, rok 2007 – 10, rok 2008 – 8) v oblasti nakladania s biologicky rozložiteľnými odpadmi a udelili sankčné postihy v súhrnnej výške 43 760 slovenských korún (rok 2004 – 4 000 Sk, rok 2005 – 3 000 Sk, rok 2006 – 10 500 Sk, rok 2007 – 21 260 Sk, rok 2008 – 5 000 Sk).

Na tomto mieste je potrebné opätovne konštatovať neustále „privieranie očí“ zo strany orgánov štátnej správy pred nelegálnou činnosťou v obciach pri nakladaní s biologicky rozložiteľnými odpadmi, a to aj napriek tomu, že samosprávy mali dostatočne dlhý čas na to, aby sa na legálne nakladanie s týmto druhom odpadov pripravili.

Poslednou časťou nášho zisťovania boli výsledky akcie Ministerstva životného prostredia SR „Vyčistíme si Slovensko“.

Z reálnych hlásení OZ TATRY zistilo, že bolo prijatých 723 oznámení o 910 nelegálnych skládkach odpadov. 584 nelegálnych skládok odpadov bolo odstránených obcami a firmami mimo správneho konania, bolo zrealizovaných 146 správnych konaní v zmysle §18 ods. 7) až 10) zákona NR SR č. 223/2001 Z. z. o odpadoch, boli riešené 3 správne delikty v súhrnnej výške udelených sankcií 20 000 korún slovenských a bolo udelených 16 nápravných opatrení. Aj v tomto prípade je potrebné konštatovať nízku mieru uplatňovania postupu podľa §18 ods. 7) až 10) zákona NR SR č. 223/2001 Z. z. o odpadoch a nízku mieru uplatňovania sankčných postihov.

„Analýza riešenia problematiky nelegálnych skládok odpadov obvodnými úradmi životného prostredia v rokoch 2004 – 2008“ (OZ TATRY, október 2009) odhalila, že veľmi nízke vnímanie environmentálnej kriminality, ako vážneho spoločenského problému, zo strany samospráv a občanov, je determinované aj veľmi nízkou represívnou aktivitou orgánov štátnej správy a ich veľmi nízkym proaktívnym pôsobením – aktívne vyhľadávanie a riešenie prípadov týkajúcich sa neoprávneného nakladania s odpadmi, neplnenie si oznamovacej povinnosti tzv. povinnými osobami, a pod. Argument, že „to chce čas“ je irelevantný, nakoľko ani iné platné zákony SR a nimi vymedzené povinnosti právnických a fyzických osôb, napr. zákon o dani z príjmu, vám tento čas neposkytnú a akékoľvek pochybenie je veľmi prísne postihované a sankcionované. Alebo ideme otvoriť diskusiu o rôznej právnej váhe rôznych zákonov?

Mgr. Rudolf PADO

Predseda a projektový manažér OZ TATRY

